

Den Helige Ande – Livgivaren

Reträttföredrag Berget, Rättvik 21-24 juni 2010

Biskop Anders Arborelius ocd

Föredragen är nedskrivna efter bandinspelning

Föredrag I

Vi ber först om den Helige Andes hjälp och ljus för vår reträtt.

*Kom, Helige Ande, och fyll våra hjärtan med Guds liv, med Guds eviga liv och kärlek, så att vårt liv blir en återspeglning av Guds eviga härlighet och kärlek.
I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.*

Under de här dagarna skall vi tillsammans försöka leva oss in i livets innersta hemlighet och som vi säger i trosbekännelsen ta emot den Helige Ande som Livgivaren. Varifrån kommer då livet och vad är liv? Jo, vi tror att allt liv har sitt upphov och ursprung i Gud. Inom Gud är Fadern själva ursprunget utan ursprung. När vi försöker förstå livets gåta och gåva måste vi försöka se rakt in i solen, in i Guds innersta mysterium, Treenigheten. Som kristna tror vi på den levande Guden som är en och tre på samma gång. Det är en gåta för förståndet och en gåva för tron. Vårt liv går ut på att försöka få detta mysterium att gå ihop. Trons gåva övergår allt vad vi kan förstå, men för att vi skall få glädje av vår tro måste vi också se att det är viktigt att förståndet, vår mänskliga förmåga, kan se, att det som övergår förståndet ändå är något som ger mening, sanning och kärlek. Den brottningen pågår hela tiden. Som kristna tror vi att tron ger oss tillgång till Guds egen verklighet, till hans sanning.

Men detta måste också inkarneras och bli sanning i vårt liv. Här kan det ibland halta genom att vissa delar av tron inte riktigt påverkar oss. De säger oss ingenting. De hjälper oss inte. Här måste vi arbeta med oss själva, så att trons verklighet blir en lampa för våra fötter. Allt det som är uppenbart i tron är menat för vår frälsning, för vårt bästa. Ibland kan det vara bra att tänka efter, om det är något som har hakat upp sig i mitt liv, om det är något område som har blivit en blind fläck, en återvändsgränd. Då beror det ofta på att vi missat att ta till oss en del av trons verklighet, som hade kunnat hjälpa oss, som hade kunnat lysa upp och förvandla det som hade blivit förstelnat och förhårdnat. Andens uppgift som Livgivare är att låta tron verkligen förvandla vårt liv, så att alla områden av vårt mänskliga liv präglas av tron. Om vi inte präglas av tron, präglas vi av något annat.

Under en reträtt är det viktigt att man tänker efter hur det är i det egna livet och i världens liv. Det är fråga om samma sak på den stora nivån. När det blir konflikter, när det hakar upp sig, är det något av trons sanning som inte har trängt in och som vi inte har tagit till oss. Tron talar om att vi alla är bröder och systrar genom själva skapelsen och att vi skall leva i fred och rättfärdighet. Om så inte sker, blir det konflikter. På motsvarande sätt är det i vårt eget liv. När tron inte har fått prägla oss helt och fullt, är det något som är tungt och svårt och inte riktigt stämmer.

Den Helige Andes uppgift som Livgivare är att få oss att förstå att allt i livet måste präglas av vår tro på den treenige Guden, livets källa, själva livet. Allt som är skapat skall på ett eller annat sätt återspegla Guds inre verklighet, Treenigheten. Det gäller naturligtvis på ett helt

speciellt sätt för oss människor som är skapade till Guds avbild. Här vill tron steg för steg visa oss vad detta kan innebära i vårt liv, men också i Kyrkans liv och i världens liv. När vi säger att Anden är Livgivaren är det inte bara ett vackert namn, utan det är en konkret och praktisk verklighet att Anden vill ge oss del av Guds liv mitt i vårt liv. Vi läser på Bibelns första sida att Anden svävade över vattnet, när Gud skapade världen. Det hebreiska ordet *ruah* betyder både ande och vind. Den nya bibelöversättningen använder ordet gudsvind. Också den materiella världen är beroende av Anden. Det kan vara bra att tänka på, när vi promenerar i skogen eller sitter ute, att allt det som är skapat kan hjälpa oss att också komma Gud närmare. Vinden möter vi både på Bibelns första sida och vid pingsten, där stormvinden kommer och blåser bort allt gammalt, inkrökt, syndigt och bristfälligt för att det nya livet skall få rum.

Under en reträtt är det viktigt att knyta ihop de olika delarna av dagen med Guds verklighet. Det är inte bara i kyrkan och när vi läser Bibeln som vi kan ana Andens vingslag utan också när vi promenerar, när vi ser en annan människas ansikte eller när vi har ont i magen. Vi får inte utesluta någonting utan tro att allt påminner oss om Guds verklighet. Också våra inre stämningar – glädjen, sorgen, längtan, smärtan – kan genomlysas och genomträngas av Guds närvaro. Det är Andens stora uppgift i vår tid att ge oss Gud. Gud är livets ursprung, och vi får tro att allt som lever och är till i sista hand är till för att lovsjunga och förhålliga honom och hjälpa oss att ta emot honom i vårt liv. Allt liv har skapats för att återspegla något av Guds inre liv.

Allt som lever, lever eftersom det behagar Gud. Det lilla ordet behaga använder vi kanske inte så ofta nu för tiden. Gud har skapat allting, för att det skall behaga oss, för att vi skall finna glädje i det som finns till och för att vi tillsammans med allt som finns till skall behaga Gud. Vi lever till hans välbehag. Livet får en helt annan klang, om vi ser att det är till för att behaga honom. Då blir det också något som behagar oss. Allt som lever och är till pekar tillbaka på Gud. Det kan inte finnas till om inte Gud vill att det skall finnas till. Skapelsen är inte bara något långt borta vid tidens början, utan den är något kontinuerligt. Gud skapar allt i detta nu. Han uppehåller det skapade och håller det i sin hand. Vi känner Carl Milles (1875-1955) skulptur, där människan vilar i Guds hand.

Vi måste bottna i skapelsetron, också som kristna. Ibland är det kristna som alltför fort hoppar upp på frälsningsplanet. Men vi måste komma ihåg att frälsningen skall fullända skapelsen. *Gratia perficiat naturam*, nåden fulländar naturen, säger man alltid i skolastisk teologi. Om vi inte integrerar själva skapelsen i vårt andliga liv, kommer alltid något att halta. Då blir vi så att säga andligare än den Helige Ande. Då svävar vi bort på molnen. Den risken är ganska stor i vår tid. Vi kan bara tänka på alla de överandliga rörelser som människor tar till sig. Där har man ofta svårt att knyta ihop det andliga livet med det vanliga livet. Vi måste vara uppmärksamma på att det liv som Gud ger oss i Jesus Kristus tryggt vilar på skapelsens grund. Vi ser det tydligt i sakramenten som alltid bygger på något skapat, något materiellt. Vi ser det i hela Jesu undervisning. Han talar om liljor på marken och om kycklingar. Han använder till och med spott för att hela människor.

När vi talar om Anden som Livgivaren är det alltså viktigt att veta att allt liv i sista hand är oss givet från Gud och att Anden är verksam i livets alla dimensioner. I vårt kulturklimat är vi i allmänhet öppna för just naturen som en mötesplats med Guds verklighet. Något vi skall utnyttja under en reträtt är att i den sakta susningen höra Andens röst, att i skönheten se något av Guds skönhet som är fördold.

Men vi måste också känna igen något av Guds skönhet i varandra. I allmänhet är det lite svårare för oss nordbor att se Kristus i vår nästa. Vi har lite lättare att se honom i naturen. Vi behöver bara tänka på alla psalmer som handlar om fåglar, bäckar och blommor. Vi har lite svårare att hjälpa varandra att återspegla Kristus. Reträtten är idealisk även i den bemärkelsen. Vi har hela tiden människor omkring oss. Lyckligtvis får vi inte prata med varandra. Genom orden, genom tungan, gör vi det ofta svårare för varandra. Människor sårar varandra mer genom orden än genom blickarna. I reträttens tystnad har vi en stor möjlighet att återspegla Kristus för varandra. Vi kan titta vänligt på varandra och nicka. Jag har besökt många kloster under min levnad. På nästan alla kloster finns det någon äldre munk eller nunna, som ofta inte säger så mycket, men har det vänliga nickandets nådegåva. I våra församlingar kan vi möta något liknande. Vi får tro att vi har möjlighet att återspegla något av Guds godhet och vänlighet till varandra. Det gäller inte bara här utan också på andra ställen som tunnelbanan.

Josefssystem, syster Ingrid, som är död sedan många år tillbaka, hade denna nådegåva. Alla, även de tuffaste värstingar, föll pladask för henne. Ingen har talat så väl om Stockholms ungdomar som hon. Hon prisade alla ungdomar på tunnelbanan som reste sig upp för henne och hjälpte henne, medan många andra klagade på de unga. Något som smittar av sig är när vi försöker se något av Guds godhet och skönhet i varandra. Det kan förändra oerhört mycket. Vi behöver inte säga så mycket, men vi kan ge Guds kärlek och frid vidare genom att se på varandra.

Här tänker jag på de möten jag hade med den förre påven, Johannes Paulus II (1920-2005), som verkligen hade blickens nådegåva. I hans blick såg man liksom den genomträngande kärleksfulla blick Gud har på oss. Det är något underbart. Men det är också något som får oss att bäva, för vi känner oss genomskådade. Det är som om han såg något i oss, som vi vet finns där, men som vi inte gärna vill veta av. Ändå är det en älskande blick. Vi får tro att det är så Gud ser på oss. Han känner oss utan och innan, och han älskar oss oändligt mycket. Men det finns också en ton av sorgsenhet över det i oss som hindrar kärleken. Ni kanske också har mött någon människa som bara genom att se på er kunde förmedla Gud kärlek men också den renande, frälsande, helgande delen av Guds kärlek som gör att vi vill växa och lämna det inskränkta. Vi kan också genom våra blickar evangelisera varandra. Därför är det så tragiskt att se alla beslöjade blickar, där människor sitter fast i sig själva, sin bitterhet, sin sorg. I ögonen kan vi inte dölja oss själva. Men vi kan hjälpa varandra att ta emot Guds frid och kärlek genom att se på varandra.

Kanske det är en av Andens nådegåvor till oss att lära oss att se på allt med Kristi blick. Vår tro innebär att vi får dela Guds synsätt. Genom tron får vi dela Guds sätt att se på sig själv och på hela verkligheten. Vi får liksom låna Guds ögon. Så kan den Helige Ande under några dagar i stillhet hjälpa oss att ta emot livet i alla dess dimensioner på ett djupare plan. Han kan hjälpa oss att se, att be och också att tänka på ett annat sätt. Alla dimensioner av vårt liv kan mer och mer öppna sig för Gud. Meningen med en reträtt är att vi skall lägga av oss den "djupfrysta" delen av oss själva, det som gör att vi har förhärdat oss, ofta mer omedvetet än medvetet, för Guds kärlek. Det är vi inte riktigt medvetna om. Nästan alla människor som känner oss vet var vi är som svagast, var vi allra mest behöver Guds nåd. Under en reträtt kan vi låta vårt behov att tinas upp, mjukas upp och formas om komma upp till ytan.

Det samhällsklimat vi lever i påverkar oss, vare sig vi vill eller inte. Den ideologi som präglar hela Västvärlden är konsumismen. Människans identitet är att vara konsument, producent och slutligen patient. Vi ser på hela livet som något som är till för att vi skall konsumera varor och tjänster. Men vi tar lätt över detta mönster också när det gäller vårt förhållande till andra

människor och till Gud. De är till för att vi skall tillfredsställas. Konsumismens dogm är *immediate gratification*, den omedelbara behovstillfredsställelsen. Mycket av vårt livsmönster präglas av denna syn. Man vill ha någonting och helst så fort som möjligt. Om man kommer in i detta mönster blir man mer och mer otillfredsställd. Det finns hela tiden något nytt man vill ha och som man längtar efter. Det kan handla om varor, men även om en annan människa. Man konsumerar hela tiden relationer. Man konsumerar inte bara varor utan också människor. Till slut har man en mängd EX efter sig. Det ligger en oerhörd tragik i detta. Man tror att man genom att konsumera skall finna lyckan, tillfredsställelsen. Det skapar ett ännu större hål, en ännu större tomhet hos människan.

Samtidigt vet vi att det ofta kan bli människans räddning, när hon förstår att det inte finns någonting som kan fylla det tomma hålet, utan att det bara är till för att Gud skall ta det i besittning. Det kan man se i många av de moderna omvändelseprocesserna. Det finns människor som har prövat allting och kommit till vägens ände. Då finns det egentligen bara två möjligheter: att göra slut på sitt liv eller att öppna sig för Gud. Man har prövat allt annat. Det är här den Helige Ande kan hjälpa människor att öppna sig utifrån deras tomhet. Konsumismens klimat leder alltid till en tomhet.

Vi kan se på tomheten utifrån två utgångspunkter: tomhet från något eller tomhet för någon. Att förstå det är viktigt för oss. Även den kristna människan som vill leva till Guds ära passerar ibland genom perioder av tomhet, torka och mörker för att kunna öppna sig för Gud på ett ännu djupare plan. Tomheten kan bli nåd. Det är den Helige Andes stora uppgift att visa oss att också det som vi tycker bara vara negativt, tillslutet, verkligen är en öppning för ett djupare möte med Gud. Vi kan se på samma verklighet utifrån två utgångspunkter. En präst säger t.ex. att kyrkan en dag var halvtom, medan en annan präst säger att kyrkan var halvfull. Det handlar om samma företeelse men sett ur olika perspektiv. Så är det också när vi ser på begreppet tomhet. Varför är jag tom? Varför känner jag mig tom? Jo, det är för att jag skall kunna ta emot en ännu större gåva och nåd som Gud vill ge. Men då måste jag bli tom på allt annat.

Erfarenhet av tomhet, torka, mörker har blivit allmän i vår tid. Mystikerna skriver ofta om perioder av mörker på vår väg till Gud. Men eftersom vi lever i ett samhälls- och kulturklimat som är så inriktat på behovstillfredsställelse och konsumtionsvaror eller konsumtionsrelationer, kommer tomhetserfarenheter ofta att följa oss genom livet. Också den människa som har satsat på religionen kan jaga från reträtt till reträtt, från andlig erfarenhet till andlig erfarenhet. Man måste akta sig så att man inte tar efter samma mönster och hela tiden vill ha nya upplevelser och intryck. Här kan den Helige Ande hjälpa oss att se att vi behöver tömma oss på vår egen ande, så att vi kan få plats för den Helige Ande.

Det är en underbar process, men den är ibland fasansfull. Den innebär att något av oss måste dö för att vi skall kunna leva. Själviskhetens, självbehagets eller självmedlidandets ande och allt som får oss att sluta oss inom oss själva måste dö. Det kan handla om så mycket. Det är viktigt att vi ibland blir genomlysta av Guds ljus, att Anden riktar strålkastarljuset på sårbarheten, såret. Det får vi inte vara rädda för. Det är så läkarvetenskapen arbetar. Såret måste läkas. Ibland måste man då skära bort det som är infekterat. Så är det också med vårt själsliga helande. Såret som vi bär med oss, det kan vara syndens sår eller ett psykologiskt sår, som gjort att vi slutit oss inom oss själva och inte släppt in Guds ljus. Det måste fram i ljuset och helas. Ibland innebär det att något måste skäras bort eller brännas bort. Därför talar den helige Johannes av Korset (1542-1591) om den Helige Ande som ett brännjärn, som bränner bort den infekterade delen. Förr använde läkarvetenskapen brännjärn. Nu använder man

istället laser. Det är samma metod. Man måste operera bort en tumör, något som hindrar Guds liv att ta oss i besittning.

Därför är en reträtt aldrig enbart behaglig. Den skall inte vara behaglig! Om en reträtt skall bära frukt, måste smärtan över vår egen synd och svaghet få komma fram i ljuset. Om det bara är skönt är det något som är misstänksamt. Då har jag inte riktigt öppnat mig för Guds helande verksamhet. Med det menar jag inte att vi skall frossa i smärtor och sorg. Men om smärtan inte riktigt tränger in i hjärtat finns risken att vi har ett pansar, själviskhetens pansar, som gör att vi ser flisan i den andres öga men inte bjälken i vårt eget. Det är bra om det är jobbigt under reträtten. Så skall det vara för att vi skall helas. Det perspektivet måste vi alltid ha med oss. Smärtan, sorgen, det som är tungt och jobbigt, är till för vårt bästa, för vår helgelse. Det kan tyckas cyniskt, och det kan dröja innan vi riktigt förstår det själva. Själva reningen innebär att vi inte förstår vad som händer. Vårt förstånd kan inte riktigt ta in det. Det övergår våra krafter.

Men vi måste ha grundtilliten att det som sker i mig, i mitt liv, i sista hand uttrycker Guds försyn. Det betyder inte att Gud drar i alla tåtar och att vi är marionetter, men han har det överbryggande perspektivet som gör att allt kan samverka till det bästa. Det gäller även andra människors synd och vår egen villrådighet. Det kan vi aldrig förstå med vårt förstånd, men vi måste lita på att själva livet är något gott, att vad som än händer är Gud med oss och leder oss. Ibland förstår vi ingenting. Allting tycks tala emot det som sker. Det läser vi om i psaltarpsalmerna. Vi får också uttrycka våra känslor, vår oförståelse, vårt uppror, bara vi gör det ansikte mot ansikte mot Gud. När vi läser psaltarpsalmerna lär vi oss mycket om detta. Det är inte alltid "fromma" ord. Det handlar ofta om vrede, otro och oförståelse. "Min Gud, min Gud, varför har du övergivit mig?" (Ps 22:2). Om Jesus själv kan använda sådana ord till Gud, får vi tro att vi också kan göra det, bara vi gör det direkt i dialog. Då visar vi att vi verkligen har tillit till Gud.

Människor frågar ibland om de får bli arga på Gud. Fromma människor vågar ibland inte bli riktigt arga. Men grundtanken är att allt i vårt mänskliga liv har med Gud att göra. Den aggressiva delen av oss måste också upp i ljuset och helas. Den kan inte alltid undertryckas, för då kan den bryta ner oss inifrån. Det kan vara mycket smärtsamt för oss att bli medvetna om att vi kan känna en fördold vrede mot Gud, att livet inte blev som vi hade tänkt oss. Vi gifte oss och trodde att det var med en drömprins eller en drömprinsessa. Så visade det sig att det var någon som bara ville dricka öl eller gå och shoppa. Besvikelsen över livets vedervärdigheter måste vi också se i ansiktet. Jag kanske hade hoppats på ett intressant yrke. Så fick jag bara stämpla brev eller sprätta upp brev. Livsbesvikelserna, ja allt, måste upp i ljuset. Allt måste förvandlas till bön, till överlåtelse. Då måste hela apparaten av känslor, stämningar och intryck fram i ljuset.

Under en reträtt i tystnad är det mycket som brukar komma upp. Det kan vara glädjefyllda ting, men det kan också vara smärtsamma ting. Meningen är att vi skall bära fram det till Guds altare och att han vill hela det som ligger på ytan och skvalpar. Vi kan tänka på den mexikanska golfen och all olja som måste upp till ytan för att renas. Annars kommer den att fördärva det undre lagret i havet. Så kan det också vara i vår själ. Det finns föreningar under ytan. Det kan vara bitterhet, skuld, besvikelse, ingrodd själviskhet och självmedlidande. Den Helige Ande kan få upp det till ytan för att det skall renas och helgas så att vi kan bära fram det till Guds altare som vår gåva. Vi kan bära fram vårt självmedlidande, som för oss kan bli en andra natur, där man tänker att man alltid hör till dem som kommer sist. "Varför måste jag städa upp på kontoret eller tömma askkoppar?" Det kan bli självbehag, då vi tycker synd om

oss själva. Det kan i människan finnas så mycket hon fastnar vid. Det är viktigt att släppa det och låta Gud ta över.

Vi får aldrig avskärma oss från Andens inflytanden och impulser. Ständigt får vi impulser från den Helige Ande. Man kan tala om en andlig impulsivitet som hjälper oss att välja rätt i livet, där det ständigt finns valsituationer. Vi kan tänka på varför vi har åkt på reträtt. Vi kunde lika gärna ha åkt till Ullared för att shoppa. Vi får tro att den Helige Ande inifrån ger oss impulser att göra någonting. Ibland är det mycket tydligt vad som är ont och vad som är gott. Ibland är det något mittemellan. Skall jag ge 20 kr i kollekt eller 50 kr? Livet är hela tiden uppfyllt av valsituationer. Den Helige Ande hjälper oss att välja rätt. Det är viktigt att bli medveten om att livet rymmer alla dessa möjligheter. Det gäller hela livet, inte bara det andliga utan också vårt yrkes- och familjeliv, vårt sätt att använda våra pengar.

Alla dessa områden kan få liv, när vi förstår att vi är ett Andens levande tempel. Allt vad vi är, gör och tänker har något med Gud att göra. Så småningom kan Anden lysa upp område efter område. Den Helige Ande har att göra med de små detaljerna. Man säger ibland att man i kloster kan se vilka som är kallade dit genom det sätt på vilket de stänger dörrar. Vi kan tycka att det inte har någon betydelse hur man stänger en dörr. Men just de små detaljerna, som hur vi dukar ett bord, hur vi tar emot människor kan vara avgörande. Där kan vi möta Gud. Thérèse av Lisieux (1873-1897) säger, att vi genom att plocka upp ett grässtrå från marken kan höja hela världen upp till Gud. När vi höjer kaffekoppen för att dricka kan det bli en tacksägelsebön. Att hantera detaljerna i vårt vanliga liv är också andlig vishet.

Så småningom kan vi börja inse att den Helige Ande aldrig fattas oss, att Anden kan möta oss i otaliga skepnader, så att vårt andliga liv går in i det vanliga livet och det inte blir någon schizofreni mellan en andlighet, som svävar löst omkring, och det konkreta livet. Då får livet ett helt annat djup, en helt annan klang. Naturligtvis kommer vi att misslyckas många gånger, men också misslyckandet är en av Andens favoritsysselsättningar. Det är ofta genom att misslyckas som vi lär oss något. Vi behöver bara tänka på det lilla barnet som lär sig att gå. Det faller och reser sig upp. Lärandet innebär alltid en serie misslyckanden. Ibland lär vi oss mer då vi misslyckas än då vi lyckas. Det strider naturligtvis mot vår tids ideologi, konsumismen. Att misslyckas, att kunna inse att man har en oförmåga, en svaghet, är viktigt. Svaghet är ingenting farligt.

I svagheten ser vi vårt behov av frälsning. Det kan handla om all slags svaghet. Just där är vi mycket mottagliga för Guds helande, frälsande nåd. Därför är det under en reträtt, när vi upptäcker nya svagheter och vår oförmåga, där vi behöver Guds nåd och botande, ett gyllene tillfälle att låta oss uppfyllas av den Helige Ande. Allra mest märker man det under bönen. Man hör ofta människor säga att de inte kan be. Att inse det är bra. Vi kan inte be. Vi kan inte be på samma sätt som man skriver på data eller gör chokladpudding. Det är något helt annat. Det förstår vi egentligen, men ändå har vi den inrotade föreställningen att om vi deltar i tillräckligt många reträtter, läser tillräckligt många böcker, ägnar tillräckligt mycket tid så skall vi kunna be. Det är en illusion som måste krossas. Bönen är något helt annat än allt annat vi är med om, allt annat som sker, allt annat i denna värld. Bönen är ju mötet med den levande Guden. Då bli vi helt slagna till marken. Med det menar jag inte att vi inte skall lära oss att be tidegården. Men vi måste ha klart för oss att bönen är något som övergår vår mänskliga förmåga. Den är bara nåd, en gåva, något vi får till skänks. Vi kan som Thérèse av Lisieux endast ta emot den med två tomma händer. Det är inte något vi gör i samma bemärkelse som vi gör en mängd andra saker.

Även om vi läser i tidegärdsboken eller någon annan bönbok eller sitter i tystnad i meditation är bönen inte något vi gör utan något vi får. Det är en få-dimension som präglar relationen till Gud. Allt får vi. Allt är nåd. Allt är överströmmande liv. Vi tar bara emot det. Detta strider lite mot vår tids klimat, där vi fostras att kunna prestera, åstadkomma och producera. Men inför Gud är vi vanliga smålänningar eller skåningar. Vi kan inte producera fromhet och bön. Vi kan inte konsumera det. Det handlar om en helt annan dimension. Det kan ta tid för nutidsmänniskan att upptäcka denna dimension, eftersom miljön inte hjälper oss i samma grad som tidigare. Tecknen på Guds närvaro i vår atmosfär och miljö har blivit färre. Samtidigt har också längtan efter det andliga blivit större. Tidigare fanns en övermåttad på det andliga och religiösa området. Nu befinner vi oss i en slags öken, där människor längtar, är tomma och inte vet vad som är meningen med livet. De irrar omkring utan mål eller mening i livet. Att hjälpa dem att hitta livets mening är svårt. De är präglade av en miljö där det skall vara omedelbar behovstillfredsställelse, där det skall finnas rationella, förståndsmässiga bevis på allt. Många människors tragik är att de så väl inser att det är något som fattas, att de saknar något. Det är en tomhet, en längtan, men de har inget språk för det. Att nå dessa människor är den Helige Andes stora längtan. Men han behöver också verktyg. Vi vet hur svårt det kan vara att nå fram till människor i denna ökensituation.

Vi som tillhör Kristus måste på något sätt dela deras situation. Thérèse av Lisieux gjorde denna upptäckt. Hon såg på sina svårigheter i bönen som en mystisk solidaritet med de icke-troende. Tomhet, torka och oförståelse i vår bön finns inte bara för att vi behöver rening och komma Gud närmare utan också för att vi på ett solidariskt sätt skall dela människors gudsfrånvändhet. En mycket typisk accent i den karmelitiska spiritualiteten är den mystiska solidariteten med dem som är utanför. Det synsättet kan hjälpa oss i de svåra ögonblick, när vi tycker att vi inte kommer någonstans, inte känner Guds närvaro och känner oss övergivna. Vi måste dela något av det som så många människor i vår tid kämpar med. Vi har ändå tron djupast inne. Vi är privilegierade. Men på det känslomässiga och erfarenhetsmässiga planet berövas vi trösten och känslan av Guds närvaro. Det är en ganska vanlig erfarenhet som många kristna gör och som man får se som en del av Kyrkans mission till de icke-troende. Om vi bara har ljuva känslor kan vi aldrig hitta något gemensamt med dem. De icke-troende förebrår oss ofta att vi är så hurtfriska och bara dansar fram som i *Sound of music* och att allt för oss är frid och fröjd. I vår tid har jag en känsla av att denna utblottelse, andliga natt, har blivit allmångods för många kristna, åtminstone under en del av deras liv. När mystikerna och helgonen beskriver natten är det ofta en fas man går igenom för att sedan komma över till ett mer stabilt bönestillstånd. I vår tid är det ofta en horisont av tomhet och torka som följer oss genom livet.

Här kommer den Helige Ande in som Livgivaren. Han kan hjälpa oss att älska det händselösa, det utblottade. Han kan ge oss en hemkänsla i exilen. Han kan göra oss till nöjda ökenråttor, som har funnit vår hemvist i att det inte alltid skall vara så hurtfriskt och roligt. Då kan vi också ta vara på de små nådegåvorna. Då kan en liten blomma, som en maskros, göra hela dagen underbar. I Stockholm kom det en morgon ut ett rådjur på asfalten. Ett litet leende på tunnelbanan bland alla sura miner kan fylla vår dag med glädje. Det kan också vara som för Ignatius av Loyola (1491-1556) som på sin ålders höst gick ut på Roms gator och försökte tala gatuflickorna till rätta. Han sade att om bara en av dem under en enda natt avstod från sitt yrkesliv, väckte det Guds behag. Vi kan se små, små tecken på omvändelse hos andra människor och hos oss själva. Allt det kan fylla oss med hänförelse över Guds nåd. Det är alltså den Helige Andes gåva till oss att han kan tala till oss på tusen och åter tusen sätt och att man kan upptäcka hans stämma, hans ingivelse, hans nåd, där vi minst skulle ana det.

Det är min önskan till er under dessa reträttdagar att ni också i det lilla skall finna Andens glädje. Anden är ju en ström av glädje, men det är en annan glädje än den som världen erbjuder. Därför kan vi kanske inte omedelbart ta till oss den glädje som Anden ständigt vill ge oss, eftersom våra känslor längtar efter något annat. Då vi får erfara tomhet, torka och utblottelse är det den bästa förberedelsen för att ta emot Gud på ett djupare plan, där vi inte längre är beroende av att känna tillfredsställelse på sinnesförmögenheternas och känslornas plan. Det är något oändligt mycket djupare och större som Gud vill ge oss. Då ber vi till sist om nåden att bli tomma.

Herre Jesus Kristus. Du utblottade dig själv. Du tog på dig öknen, frestelserna, lidandet och korsfästelsen, nedstigandet till dödsriket. Lär oss att i vår tomhet, utblottelse och fattigdom ta emot Andens fullhet, så att vi tillsammans med dig kan uppnå det fulla och eviga livet. I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.

Föredrag II

Vi ber om den Helige Andes hjälp med en kort bön av Symeon, den nye teologen (949-1022). *Kom, det fördoldas hemlighet. Kom, dyrbarhet, som inget namn har. Kom, du Outsäglige. Kom, du eviga jubelrop. I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.*

I traditionen har man alltid använt många böner som börjar på ordet ”kom” till den Helige Ande. Typiskt för vårt förhållande till den Helige Ande är att vi hela tiden måste ropa ”kom”. Samtidigt vet vi att han har kommit. Det är lika typiskt. Någon vi håller av och tycker om kan aldrig komma oss tillräckligt nära. Så är det också med den Helige Ande. Vi kan aldrig säga, att nu har vi fått allt vi behöver av den Helige Ande, att han har kommit så mycket han kan. Han kan alltid komma ännu mycket mer. Mognaden i det kristna livet beror mycket på att vi inser det ständigt växande behovet av Andens närvaro, hjälp, ljus och nåd. Därför finns det hopp så länge vi fortsätter att säga ”kom”. Insikten att vi behöver den Helige Ande för allting, att Anden har kommit till oss för att vi behöver Anden för hela vårt liv, är mycket viktig.

Samtidigt vet vi att Anden redan är här. Anden svävar över vattnet redan från den första skapelsemorgonen. Anden är utgjuten över Kyrkan redan vid pingsten. Anden har kommit till oss i vårt dop, då vi blev Andens tempel. Också liturgiskt, sakramentalt finns det steg i Andens sätt att komma. Konfirmationen ger oss en djupdykning i Andens verklighet. Varje gång vi firar eukaristin nedkallas Anden genom epiklesen över gåvorna som förvandlas. Så kan vi gå vidare och se att vid alla viktiga händelser i vårt liv får vi lita på Andens stöd och hjälp, Andens impulser, initiativ och påtryckningar.

Svårigheten för oss är snarare att Anden är för diskret. Vi skulle gärna vilja att han alltid skulle vara som en stormvind på pingsten som bara svepte in och drog oss med sig utan att vi visste ordet av. Men Andens klassiska sätt att arbeta är det diskreta, det försynta. I den karmelitiska traditionen brukar man alltid peka på bilden av Elia. Anden kom inte i jordbävningen, inte i stormen, inte i elden utan i en sakta liten susning. Anden vill alltså inte tvinga oss. Tvång är främmande för honom. Det är istället en försynt, stilla påverkan inifrån. Anden använder det som finns i vår verklighet. Det kan naturligtvis hända att extraordinära fenomen kommer in i vårt kristna liv. Men i stort sett är det genom det vanliga, alldagliga livet och dess verklighet som Anden försynt försöker tala till oss. Därför behöver vi alltid vänja oss vid Andens sätt att påverka oss.

Vi måste bli lyssnande, lyhörda, och lydiga. Det finns här en stegring i dessa ord. Först måste vi lyssna. Det är första steget. Om vi inte vill lyssna på Andens stilla musik, fortsätter den att spela, men för döva öron. Vi kan först tycka att vi alltid lyssnar på en mängd saker och att andra kan berätta sina sorger för oss. Men frågan är om vi lyssnar på djupet. Försöker vi att lyssna inte bara på orden utan även på det bakomliggande? Vi kan också lära oss att lyssna på Anden genom att lyssna på varandra. Vad är det djupaste i den andra människans klagosång eller vad finns bakom de hårda orden och vreden? Vi får tro att varje möte med en enskild människa kan bli till hjälp för oss att lära oss att lyssna till Anden. Vi får försöka urskilja vad den enskilda människan innerst inne vill förmedla bakom de hårda orden, åthävarna och känslorna.

Så småningom kan vi lära oss att urskilja det egentliga budskapet. Speciellt för oss nordbor är det mycket viktigt, för vi säger nästan aldrig något direkt. Vi säger varken ja eller nej utan vi vänder lite på orden. Jag kan ge ett vackert exempel. Jag hade skrivit till regeringen och bett

att de skulle tillsätta ett insynsråd, som skulle hjälpa oss att granska de övergrepp som hade anmälts. Ministern svarade på ett sätt, där man inte riktigt visste vad hon menade. Jag visade svaret för några utländska präster, som sade att det var oklart vad hon menade. Men jag sade att hennes svar var ett klart nej. Vi vill inte gärna vara för direkta. Vi lindar in orden. Om vi kommer till en annan kultur, där man är mer direkt, är det mycket lättare att veta vad man egentligen vill. Man måste lära sig att lyssna in människors olika sätt att uttrycka sig. Kanske det också kan lära oss att lyssna bättre på andra.

Anden talar genom människor, händelser och känslor. Bakom det vi ser och hör finns det alltid ett tilltal, en mening, en gåva, en nåd. Gud vill komma in i vårt liv. Han vill att vi skall leva i ständig gemenskap med honom, men han klampar inte in. Han slår oss inte i huvudet med Bibeln eller med något annat, utan han vill diskret, försynt vädja till det djupaste inom oss. Därför kan vi alltid öva upp vår lyssnande hållning till Gud i mötet med andra människor. Det första steget är att lära sig att lyssna, lyssna på verkligheten, på människorna, men också på vårt eget hjärtas djupaste längtan. Ibland har vi dövat det. Vad är det innerst i mitt hjärta som är viktigt? Vad är det jag längtar efter som finns under ytan?

När vi börjar lära oss att lyssna måste vi också bli lyhörda och känna igen minsta lilla accent i Andens tilltal. När vi har lärt känna människorna och lärt oss lyssna till dem kan en liten accent, ett tonläge uttrycka mycket mer än långa palavrer. Jag kommer ihåg en skildring i en bok om ett äldre par. Den som iakttog dem tyckte först att här såg man klart hur likgiltiga de var för varandra. Den ena satt och läste tidningen och den andra löste korsord. Ibland sitter människor på restauranger och talar i var sin mobiltelefon och verkar totalt ointresserade av varandra. Den som iakttog paret i skildringen tänkte först att här kan man se hur tråkigt det kan bli efter ett långt äktenskap. Man har inget intresse för varandra. En löser korsord hela dagarna och en läser sportnyheterna. Det var det första intrycket. Men så hände det någonting. Mannen eller kvinnan strök med handen över den andras hand. Det var en diskret beröring. Då förstod han att det var något helt annat. Så kan det ibland vara i vårt möte med människor. Först tycker vi att det bara finns likgiltighet och kyla. Plötsligt bryter något helt annat igenom, mycket diskret och försynt. Kanske vi har någon sådan människa i vår närhet. Vi behöver liksom inte säga någonting. Vi märker genast vad han eller hon vill. Det kan vara en liten gest, ett ögonkast.

På så sätt kan vi mer och mer bli lyhörda för varandra. Så är det också i vårt förhållande till den Helige Ande. När vi har lärt oss att lyssna, då kan vi också bli lyhörda och fånga upp inspirationerna och impulserna. Vi får hela tiden impulser. Vi kan tala om Andens impulsivitet, Andens påverkan. Anden vill driva oss fram på Kristi väg, men genom de små försynta och tillsynes omärkliga impulserna. Det är speciellt betydelsefullt i viktiga valögonblick. Det kan vara ett barn som håller på att drunkna. Vi hinner inte tänka efter om vi kan klara denna djupdykning. Men på något sätt handlar vi utan att direkt reflektera över möjligheterna. Vi följer en impuls. Men också i de små valögonblicken, när det inte tycks vara så viktigt, kan vi drivas av Anden.

Då kommer vi in på det tredje och svåraste ordet, lydnaden. Lydnaden är ett ord som förlorat sin glans. Lydnaden har aldrig missbrukats så mycket som under förra århundradet. Diktaturerna, tyrannerna missbrukade lydnaden. Hur skall vi då reagera? Skall vi avskrika begreppet lydnad. Är det något som för alltid har förstörts eftersom det har missbrukats av diktatoriska system och regimer? Nej, det kan vi inte, för det är en biblisk verklighet. Vi måste återvinna och återupprätta lydnaden. Här behöver vi Andens hjälp för att se vad lydnaden innebär. Som kristna vill vi ju lyda Guds ord, Guds bud. Här brukar vi se på Maria

som ur bilden av den lyssnande, lyhörda människan som kan lyda Gud. Det blir mycket lättare med lydnaden om vi ser de olika stegen. Man har ibland glömt dem i uppfostran. Man kan säga till ett barn att det inte får äta choklad och att det måste lyda. Då blir det mycket spännande att äta choklad. Inväxandet i lydnaden är en av Andens viktigaste uppgifter. Han måste övertala oss att det är saligare att lyda Guds vilja än den egna. Det är oändligt mycket underbarare när det går upp för oss att Gud vill ta oss i sin tjänst och använda oss för något stort och underbart än att vi själva hittar på en mängd saker som vi tror kan fylla vårt liv med glädje.

I S:t Dominikus kapell i Rättvik finns en bild av Marie bebådelse. Man brukar säga att Bebådelsen är en ikon som visar oss människans grundhållning för Gud. Ängeln kommer med budskapet. Det kommer ett budskap som förmedlas till oss. Gud vill någonting. Han vill göra något stort och underbart i vårt liv. Han vill att vi skall medverka med honom. Han inbjuder oss att bli delaktiga i förbundet. Han vill rädda världen genom oss. Vi får ett uppdrag. Även om det är ett mikroskopiskt uppdrag är det något stort, eftersom det är Gud själv som anförtror oss något. Vi kan se på bilden av Jungfru Maria. Hon svarar ängeln: ”Må det ske med mig som du har sagt” eller låt det ske som du vill. På latin översätter man med *fiat*, på hebreiska med *amen*. På svenska skulle vi säga ”ja”. Många som kommer från utlandet blir förvånade över att vi kan säga ja på så många sätt. Vårt språk kan uttrycka många olika nyanser. Men det tillhör Andens uppgift att forma detta fulltoniga ja till Guds uppdrag i vårt hjärta och på våra läppar. Ibland kan det kosta på oerhört mycket att ge detta ja.

Att medvetet och frivilligt säga ja till Gud är bland det största vi människor kan göra. Det finns vissa ögonblick i vårt liv när ordet ja är oerhört viktigt. När vi uttalar våra doplöften är det ofta någon annan som gör det i vårt ställe. Men vid konfirmationen förnyar vi våra doplöften. I en vigsel, i en prästvigning, i en munk- eller nunnevigning får ordet ja en evighetskonsekvens. Vi bekräftar att vi vill tillhöra Gud. Då behöver vi verkligen Andens inspiration och kraft för att våga säga ja till Gud, våga uttala något som vi inte vet alla konsekvenserna av. Vi vet inte vem vi gifter oss med. Vi vet inte hur det kommer att bli att vara präst, nunna eller munk. Vi vet inte alls vad som väntar oss. Men ändå har vi en grundtillit att Gud vill hjälpa oss och leda oss.

Det stora ja-ordet måste sedan uttryckas i de små dagliga ja-orden som följer oss under dagen, då vi medvetet bejakar det förbund som vi har ingått genom vårt dop. Vi vill tillhöra Jesus Kristus. Vi vill följa i hans fotspår. Vi vill låta Anden driva oss. Vi vill lyssna till Guds ord. Vi vill av hela vårt hjärta stå till Guds förfogande. Då upptäcker vi att vi behöver ljus på vår väg. Vi behöver kraft att följa det ljus vi har fått. Här kommer Anden in. Därför kan vi säga, att det också finns ett annat litet ord som också är typiskt för Anden.

Det är ordet ”mer”. Först har vi ordet ”kom”. Vi ropar på Anden och säger ”kom”. Sedan får vi mer och mer av Andens ljus, kraft och glädje och alla de nådegåvor vi behöver för att kunna gå på Jesu väg till Fadern. Hela tiden uppstår det nya situationer och konstellationer där vi måste få mer klarsyn för att se hur Jesus skulle ha handlat i detta sammanhang. Hur kan vi mer tjäna honom på denna arbetsplats? Hur kan jag mer förmedla Guds kärlek till den här personen? Det finns alltid nya miljöer, nya handlingsmönster, nya möten som gör att vi inte kan ha ett fixt och färdigt handlingsätt. Vi kan möta människor som är helt allergiska mot det religiösa språket. De har tvångsmatats med bibelcitater från vaggan. Då är det värsta man kan göra att komma med bibelcitater till dem. Sedan kan det finnas andra människor som kan tyckas vara långt borta från Gud men som törstar efter bibelcitater. Här finns inga färdiga regler hur vi

skall möta människor och förmedla Guds kärlek, utan här måste vi lita på att Anden ger oss impulser och driver oss att säga och göra det som är rätt.

Här kan vi åter anknyta till Jungfru Maria och hennes obefläckade avlelse, som innebär att hon är befriad från både personlig synd och arvsynd från det första ögonblicket i sin existens, eftersom Kristi frälsningsverk har tillräknats henne i förväg för att hon skulle kunna bli Guds Moder. Vad betyder det konkret i hennes liv? Vi känner den dogmatiska förklaringen enligt katolsk tradition. Men vad betyder det konkret att vara fri från arvsynd? Jo, säger Johannes av Korset, det innebär att hon inte hade några svårigheter hade att fånga upp signalerna från Anden. Arvsynen är en slags dimma eller mur som gör det svårt för oss att riktigt fånga upp signalerna, ungefär som när mobiltelefonen inte fungerar på vissa ställen, eftersom det inte finns någon mottagning där. Så är det också med arvsynen. Men för Jungfru Maria fanns inte denna svårighet att ta emot signalerna, eftersom arvsynen inte fanns där.

Då kan vi säga: ”Men vi stackars människor, vi kan inte bli av med arvsynen även om vi vill.” Nej, det kan vi inte, men vi kan överlista den. Anden är ju listigare än den Onde själv. Vi överlistar honom då vi söker leva i Guds ständiga närvaro, när vi verkligen tror att Gud är med oss, talar till oss och vill ge oss sin undervisning. Då kan vi göra muren tunnare så att den som Johannes av Korset säger, till slut bara bli en tunn väv. Det ser vi hos helgonen. Egentligen är det Guds verk. Men vi måste vilja att Gud handlar. Vi måste tillåta Gud att befria oss från slaveriet under synden. Det är Guds verk. Det är inte vi som av egen kraft kan bryta ner muren. Men vi kan låta honom göra det. Vi kan tillåta Gud att befria oss från slaveriet. Vi kan märka att så småningom blir det lite lättare att fånga upp signalerna. Muren blir tunnare och tunnare. Den tjocka väven krymper. Det är ungefär som med gardinerna här på sommaren. Nu vill vi gärna ha mörka gardiner för att vi inte skall vakna tidigt på morgonen! Men här på Berget har man ljusa gardiner, för vi skall vakna tidigt och börja vår lovsång. Vi skall inte stänga ute Guds ljus, utan det skall komma in och lysa upp vår dag. Då blir det lättare att ta emot impulserna och signalerna. Då är det inte längre en mur som hindrar oss.

Anden kan komma in mer och mer i vårt liv. I mystiken och hos helgonen talar man om det på olika sätt: fullkomlighetens väg, helgelse och nådens ordning. I skilda traditioner finns dessa uttryck, som pekar på att vi kan dras närmare Gud. I vissa traditioner betonar man mer den aktiva insatsen, i andra mer den passiva mottagligheten. Men i grund och botten handlar det om samma sak. Gud arbetar och vi tar emot det han gör. Det kan vara svårt att veta om det är något aktivt eller passivt att ta emot Gud, när vi står med tomma händer, när vi försöker öppna hela vårt väsen för Gud. Det är ingenting vi presterar och åstadkommer av egen kraft, utan det är Anden som likgestaltar oss med Kristus. I sista hand är det han som i oss tar emot det han gör.

På denna väg blir vår Kristus-likhet också större. Som kristna skall vi vara Kristus-lika. Det är därför vi heter kristna. Något av Kristus måste bli synligt i oss. En liten accent, en liten aspekt av Kristus får vi stråla fram. Allra tydligast ser vi det hos helgonen. Franciskus (1182-1226) återspeglar Kristi fattigdom. Andra helgon återspeglar något annat. Ingen kan återspegla hela Kristi verklighet. Men vi har alla någonting som vi kan återspegla. Ofta vet man inte det själv. Vi kan tycka att det är något mycket litet och omärkligt. Men vi får lita på att den Helige Ande hela tiden försöker forma om oss till större Kristus-likhet och att vi också kan hjälpa varandra.

Detta är inte en individualistisk process utan det sker i Kyrkans gemenskap. Det är därför vi behöver varandra. Det är lite svårt för oss nordbor att förstå, eftersom vi är så utpräglade individualister. Det är svårt att förstå att vi behöver andra människor för att komma Gud nära. Vi tycker att andra stör oss mer. De prasslar med papper i kyrkan och de kommer och går. I vår domkyrka i Stockholm går människor hela tiden ut och in genom dörrarna. Men det sker för att helga oss. Vi får aldrig glömma att det besvärliga som människor gör, sker för vår frälsning. De ger oss nålstyggn för att vi skall bli Kristus-lik. Vi kan tycka att andra inte visar oss någon hänsyn och att vi hela tiden får stå ut med mycket. Vi vill att alla skall vara vänliga, hövliga och tycka att vi är underbara. Men ibland är de inte det. Om någon säger ett ont ord kommer vi ihåg det i trettio år. Egentligen behöver vi oförskämda och besvärliga människor och inte bara underbara människor. Så är det i kyrkan också. Ibland hör man människor säga att de skall lämna kyrkan eftersom prästen sagt ett ovänligt ord till dem. Men då har de inte förstått så mycket. Vi behöver andra människor för att komma Gud nära. Redan i gamla förbundet ser vi att Gud samlat sig ett folk, ett besvärligt folk. Mose hade inget lätt liv. Så fortsätter det att vara när människor möts. Vi är skapade för att hjälpa varandra. Men genom synden blir det ofta tvärtom. Vi anstränger oss då istället för att göra livet jobbigt för varandra. Men också det kan Gud använda.

Vi måste lita på att Gud kan använda allt för vår helgelse. Korset är det stora beviset på det. Gud tog på sig allt mänskligt elände, allt förtal, all förföljelse, allt lidande för att det skulle bli en väg till frälsning. Vi kan sitta och klaga över att någon var ovänlig mot oss på Konsum för trettio år sedan, även om de sedan var vänliga på Maxi. I en annan stad kan det vara tvärtom. Så blir det långa insändardebatter. Vi retar ibland upp oss på småsaker. Men ibland, när det verkligen behövs säga ifrån, tiger vi. Jag minns att det en gång var en fransyska som besökte doktorn på ett sjukhus. Hon vågade säga ifrån vad hon tyckte, när alla andra teg. På ett ålderdomshem förekom det en gång att nästan alla dog av urinvägsinfektion, eftersom man inte satte in antibiotika. Så plötsligt kom det in en familj som såg till att man satte in antibiotika, så att mormor kunde överleva. Ibland behöver vi säga ifrån, när det behövs. Ibland är det tvärtom. Vi tiger och retar upp oss på småsaker. Det förbittrar vår tillvaro.

Egentligen skulle vi behöva en spiritualitet också för vardagslivet, när vi går och handlar eller är på semester. Det är ofta när det är som mest vanligt och världsligt som det märks om tron har fastnat. Man brukar säga att det hos helgonen märks i de mest alldagliga situationerna att Gud är med. När vi äter glass eller köper frimärken är det något som är berört av Gud, eftersom Gud har blivit människa. Gud har stigit ned i denna värld. Han har arbetat vid en snickarbänk. Det betyder att hela den mänskliga verkligheten har fått en annan klang och värdighet. Vi kan säga att vi lever i en gudomlig miljö. Pierre Teilhard de Chardin (1881-1955) har skrivit ett verk som heter *Le Milieu Divin*. Allt omkring oss kan hjälpa oss att komma i kontakt med Gud. Han kan nå oss även på Konsum och Maxi. Ingenting behöver skilja oss från Gud. En av Andens viktigaste uppgifter är att göra oss medvetna om detta, när det är så alldagligt det kan vara. Då får livet en helt annan tjusning och färg, även om vädret och sinnesstämningen varierar. Det finns ingenting som behöver skilja oss från Guds närvaro. Han kan bryta igenom allting, också våra inre stämningar och t.o.m. våra fysiska och psykiska defekter.

En av vår tids stora tragedier är att man försöker utrota sjukdomen Downs syndrom. Det verkar som om det snart inte kommer att födas någon med den sjukdomen. Samtidigt tror vi att de som har sjukdomen har en speciell nådegåva. Någon har sagt att de är de enda som inte kan hata. Det är en enda kromosom som gör att de inte kan hata. Så mycket vi skulle kunna lära oss av sådana människor om en vidare blick på Guds skapelse. Risker är att vi själva vill

bli skapare. Vi vill sy ihop den idealiska människan. Men då får vi monster. Aldrig har människan haft större förmåga. Hon kan spränga jorden i bitar på nolltid om hon så skulle vilja. Vi har aldrig varit i så stort behov av Andens vägledning som i vår tid, eftersom människan har fått sådan oerhörd makt i sina händer över skapelsen, över livet. Vi kan manipulera människor till nästan vad som helst. Därför behövs Andens stilla, försynta röst mer än någonsin i vår tid om inte vi människor skall förgöra varandra. Ändå måste vi bevara hoppet att människan kan använda sin kunskap för det goda. I vår tid ställs allt på sin spets. Människan har förmågan att utrota svälten i världen, men hon har också förmågan att spränga jorden i bitar. Då anar vi hur viktigt det är att man lär sig att lyssna, vara lyhörd och lydlig mot Guds ord, så att Anden kan leda mänskligheten rätt. Vi kan tycka att vi är maktlösa och undra vad vi kan göra. Om vi verkligen ser vår kallelse att stå som förebedjare liksom Mose med uppräckt händer eller som Jungfru Maria i orantehållning på de första bilderna i katakomberna, får vi på ett ställföreträdande sätt bära upp världen. Vi kan tänka på Abrahams förbön för Sodom och Gomorra. Finns det tio rättfärdiga? Finns det en rättfärdig? Vi vet inte hur många det finns.

Men vi får tro att vi på ett ställföreträdande sätt kan stå inför Gud för världens räddning. Den synen är mycket tydlig i den kontemplativa traditionen. Man går inte i kloster för sin egen skull för att få ett lugnt och bekymmerslöst liv. Om man gör det bedrar man sig. Det är aldrig så jobbigt som att komma till ett kloster! Många tror att man flyr till kloster för att det är jobbigt i världen. Men det är ingen sinekur, där man bara sitter och bläddrar i fromma böcker, arrangerar lite blommor och skrider genom korridorerna med en liten dammvippa. Grundtanken i hela ordenslivet är att man står inför Gud för världens räddning. Genom att tjäna i det tysta, genom att be, försöker man hålla uppe världen, så att den kan ta emot Guds frälsning. I vår tid blir den insikten mer vanlig hos alla kristna, eftersom vi är så få. Man gör ständigt opinionsundersökningar och frågar hur många som tror på Gud och hur många som ber. Underligt nog är det alltid många fler som ber än som tror på Gud.

När vi kristna blir färre, då blir vi också viktigare. Då inser vi lättare att vi står där också för många andras skull. Det kan gälla vår familj. På vår arbetsplats finns det kanske mycket få kristna. Men jag är ju där. Jag står också för de andra för att kalla ned nåd över dem. När jag är på tunnelbanan är jag där också för de andra människorna. Det märkliga är att när vi har insikten att vi är så få, upptäcker vi ofta någon annan som är kristen. Jag har här i Sverige mött flera invandrare som sagt till mig att de nu har mött en svensk som tror på Gud. De trodde inte att de fanns några kristna svenskar. När vi verkligen försöker leva till Guds ära och se vår kallelse och stå för den, upptäcker vi att vi har kristna bröder och systrar, kanske fler än vi anar. På vissa arbetsplatser där man först trodde att man var den ende som trodde på Gud kan det så småningom uppstå en underjordisk "gerillarörelse", där kristna av olika samfund möts. Ibland kan det också komma med någon muslim. När vi öppnar oss för Gud, hittar vi nästan alltid trossyskon eller troskusiner. Vi behöver varandra för att komma Gud närmare. Vi måste hjälpa varandra istället för att stjälpa varandra.

Något av det viktigaste i det andliga livet är att kunna hantera jobbiga relationer. I vår tid är vi inte längre så bra på det. Det blir omplaceringar. Några går i väggen. Andra mobbas. När vi inte längre räknar med Gud, klarar vi inte heller av varandra. Naturligtvis är vi inte vaccinerade mot den företeelsen i kyrkan. Om vi inte har gett Gud hela platsen i vårt liv, klarar vi inte heller varandra. En av de viktigaste uppgifterna som Anden har är att lära oss att stå ut med varandra. Det är första steget. Vi får stå ut med vad man säger på Maxi eller på Konsum. Vi får stå ut med att ibland få höra saker vi inte tycker om. Så småningom kan vi hjälpa varandra med det.

När vi en gång skulle tanka bensin, då jag var i klostret i Norraby, stod det vid tankstället några män, vilkas språk inte var det bästa. Men då de såg oss munkar sade de: ”Nu skall vi kanske inte svära så mycket.” Vi kan på ett försynt sätt hjälpa människor. Här får vi lita på att vi med den Helige Andes hjälp kan hjälpa människor att säga det som är gott, bygger upp och uppmuntrar istället för att tynga ner. Vi får ha lite humor och självkritik så att vi kan stå ut. Någon kanske säger till oss: ”O, hur står det till? Du ser medtagen ut i dag”. Så har man precis varit på semester. Det finns människor som tycker om att ge sådana kommentarer. Vi måste lära oss att ta emot det. Man kanske blir tillfrågad om man är pensionär, fastän man inte är det. Anden måste ibland använda sig av sådant för att göra oss ödmjuka. Vi måste lita på att även människors dåliga humör, bräcklighet och insinuationer ingår i vår helgelse. Det är ingen trevlig sanning jag kommer med nu. När vi hör det kan vi möjligen tycka att det låter vackert och fint, men när det drabbar oss kan det vara mycket pinsamt. Men så småningom kan vi få Andens motgift mot detta och bara skratta och säga: ”Javisst, jag är snart pensionär”, eller ”det var en dålig semester, men nu är jag i alla fall här”. Vi får inkludera hela spektrat i vårt förhållande till Gud.

Här har vi alla blinda fläckar, där vi inte har släppt in Anden. Det kan vara på mycket olika sätt. Människor söker ofta surrogat eller ägnar mycket tid åt någonting tämligen banalt. Många spelar golf nu för tiden. Är det ett surrogat eller är det ett sätt att vara i Guds natur och komma honom närmare? Vi måste på livets alla områden fråga oss varför vi gör det vi håller på med. Man kan inte förbjuda mig att spela golf, men frågan är om det ingår i mitt rättmätiga behov av frisk luft och motion. Vi måste i hela vår tillvaro se var den blinda fläck finns, där jag är sluten för Guds nåd, där jag bara tänker på mig själv, där jag sluter mig för andra. Och var är jag överkänslig? Är det när man säger något om mitt hår eller brist på hår eller min klädsel? Vad är det jag har svårt att tåla? Vad blir jag upprörd över? Var blir jag hämndlysten, avundsjuk? Under en reträtt kan det ibland dyka upp sådana tankar. Jag kanske hela tiden sitter och tänker på det arv jag kanske skall få. Plötsligt kan man få för sig att man skall ärva någon. Jag kan även sitta och tänka på vem jag skall testamentera min sommarstuga till och samtidigt hoppas att den jag testamenterar till skall visa sin tacksamhet och komma och hälsa på mig på ålderdomshemmet.

Vi måste låta den Helige Ande lysa upp hela vår existens och visa oss att allt har med Kristus att göra. Ingenting behöver skilja mig från honom. Ingenting behöver förgifta min andliga miljö. Vad de än säger på Maxi, vad de än hittar på för något på jobbet, får det inte rubba min djupa förtröstan och min tillit till Jesus Kristus. Jag får inte fastna i bitterhet. Det är oerhört tragiskt när kristna människor blir förbittrade. Någon som inte blev priorinna för trettio år sedan har aldrig kunnat smälta det. Samma sak kan gälla en präst som fick vara kyrkoherde i Karlskoga och inte i Karlstad. Ofta är det småsaker som kan få människor att sluta sig. Vi måste akta oss noga för det. Besvikelse och självmedlidande stänger ute Anden. Men Anden kan bryta igenom alla murar, gardiner och fönster. Johannes av Korset har en vacker bild av fönsterrutan. Man brukar säga att man aldrig skall putsa fönster i solsken. Då träder alla fläckar fram. Så är det med Guds sol. Den lyser upp minsta fläck för oss. När Anden kommer in i vårt liv är det som en strålkastare. Minsta lilla fläck träder fram och går inte att dölja. Då kan vi först känna oss uppskrämda, eftersom vi trodde oss vara ödmjuka men inte alls var det. Jag kan inbilla mig att jag aldrig varit avundsjuk på någon. Så upptäcker jag att jag sitter och ser på de fina sandaler som någon har. Då är det Anden som pekar på sandalavundsjukan för att jag skall förstå, att jag behöver Guds hjälp, att jag inte klarar detta själv, att jag sitter fast i längtan efter sandalerna. Vi skall inte bli rädda, när vi ser något vi tycker är obehagligt i vår själ. Det betyder att Gud vill hela det. Om vi upptäcker något som är fel eller obehagligt är det

en nåd. Vi sitter fast i det obehagliga och behöver Guds nåd för att bli befriade. Det är Anden som riktar ljuset på fläcken på fönsterrutan, för att vi skall se att här behöver vi Jesus Kristus och hans frälsning.

Anden driver oss alltid till Kristus. Anden är vinden som blåser oss bort från oss själva och in i Jesu armar. Anden drar oss aldrig till sig själv. De gudomliga personerna har olika pedagogik. Anden väcker oss men för oss till Jesus. Anden visar på vårt behov av frälsning för att vi skall komma Jesus närmare. Försök upptäcka hur Anden vill belysa område efter område i ert liv. Var då inte rädda för att se på det som kanske är det mest såriga och jobbiga, det som ni kämpar med, det ni är utsatta för. Det betyder att just där vill Anden komma in mer och mer med sin helande balsam och föra er närmare Kristus.

Vi ber om den nåden.

Kom, Helige Ande, med din milda fläkt, med din helande balsam, med ditt renande vatten, så att vi mer och mer ser vårt oändliga behov av Jesus Kristus, han som vill släcka vår törst, hela våra sår och leda oss in i Faderns eviga rike. I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.

Föredrag III

Vi ber om den Helige Andes hjälp.

Kom, Helige Ande, till din Kyrka, till ditt folk. Öppna våra ögon för Kristi närvaro. Öppna vårt hjärta för hans kärlek. Öppna våra händer, så att vi kan ta emot honom och låta honom styra och leda oss och ge oss kraft att förmedla kärlek till alla vi möter. I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.

När vi talar om Anden som Livgivaren är det ibland bra att vi frågar oss vad vi i första hand tänker på då. Är det Anden som Livgivaren i mitt liv, i världens liv eller i Kyrkans liv? Naturligtvis handlar det om allt detta, men vi har alla vår accent. Vi skall nu försöka se att det är viktigt att hitta balansen mellan Andens livgivande verk i mig som person, som enskild människa, och Andens livgivande verk i Kyrkan och i världen. Gud har blivit bärare av köttet för att människan skulle bli bärare av Anden, har den helige Athanasius (c:a 293-373) sagt. Kristus lever ibland oss i hela sin verklighet för att vi mer och mer skall likgestaltas med honom och bli bärare av Anden.

Det gäller oss som personer men också den kristna gemenskapen. I vår tid är det speciellt viktigt att se denna balans, eftersom vi lever i en kultur och ett klimat där individen betonas mer än gemenskapen. Vi hör människor längta efter och söka gemenskap. Denna längtan efter gemenskap är ett tecken på att man har svårt att hitta den. Det är så lätt att fastna i ett singelliv. Stockholm är singelhushållens förlovade stad. Långt mer än hälften av alla hushåll där är singelhushåll. Man betonar mer och mer individens frihet och rättigheter. Gemenskapen blir sekundär. Denna företeelse blir också mycket tydlig i Västerlandets möte med islam. Islam tänker egentligen bara på gemenskap. Krocken mellan Västerlandet och islam beror mycket på denna skillnad. I vår del av världen ser man allt i ljuset av individens rättighet och frihet, medan man i islams kultur tänker i gemenskapstermer.

Kyrkan, det kristna folket, kan bli en bro, eftersom vi också i vårt bibliska ursprungstänkande, är präglade av gemenskap. Vi läser det Gamla testamentet i ljuset av att Gud samlar sig ett folk. Han utväljer människor. Här ser vi också Andens plats redan i det gamla förbundet, där vissa får en uppgift, en profetisk uppgift, en uppgift som herde, domare eller kung, men alltid i och för gemenskapen. Detta fortsätter i Kyrkan, det kristna folkets gemenskap, som leds av Anden.

Men för att Andens skall kunna leda gemenskapen måste också personerna låta sig ledas av gemenskapen. Det måste vara en ömsesidighet mellan den enskilde och gemenskapen för Andens ledning. Johannes XXIII (1881-1963) ville att det skulle komma en ny pingst i Kyrkan, att Andens stormvind skulle komma in och ge varje människa sin av Anden givna position och uppgift. I hela kyrkohistorien liksom i hela det gamla förbundets historia ser vi att personerna bildar en gemenskap, ett nätverk. Man är beroende av varandra. Anden förmedlas från den ene till den andre. Det är lite svårt för oss att förstå hur nära vi är knutna till varandra som lemmar i Kristi kropp, hur vi är beroende av varandra på gott och ont, hur Guds Ande ger oss vår andliga uppgift och kallelse, vår karism, för de andras skull. Det är lite främmande för den moderna människan att tänka i de kategorierna, eftersom vi är vana vid att tänka på min uppgift, att det är jag som skall göra något, på mina rättigheter och skyldigheter. Naturligtvis är det också oerhört viktigt att den enskilda personen har ett oändligt värde, att varje människa från det första ögonblicket av sin existens i moderlivet till det sista är

okränkbar, kallad till helighet, men det sker alltid i en gemenskap, för en gemenskap och genom en gemenskap.

Att hitta denna balans är avgörande också för vårt personliga, andliga liv. Här kan det finnas vissa accentskillnader mellan ett typiskt katolskt eller ortodoxt tänkesätt och ett protestantiskt. Men jag tror att de klassiska accentskillnaderna håller på att suddas ut och att de flesta kristna ser vikten av att tillhöra en gemenskap och där bli närda av Kristi ord, ledda av Andens ledning och ta emot Faderns omsorg och kärlek. Samtidigt är det ofta svårare för nutidsmänniskan att bygga upp en äkta gemenskap, eftersom man också är präglad av det andra mönstret som handlar om mitt oberoende, min fritid, att jag måste ta för mig, hela denna terminologi som går ut på att tillfredsställa min identitet, mitt sätt att vara. Då gäller det att hitta en balans. Det gör eller borde man göra i familjens sköte och där hitta djupa relationer där man berikar varandra. Men för många har det inte riktigt blivit så, eftersom många familjer är splittrade eller inte fungerar. Därför har ensamheten blivit vår tids förbannelse, även om ensamheten i och för sig kan vara en välsignelse.

Den Helige Ande kan hjälpa oss att vända avigsidan framåt. I dag hade jag en mycket fin mässhake. Först såg jag inte skillnaden mellan framsidan och baksidan. Också avigsidan kan bli framsida i Andens ljus. Också svårigheten att hitta balans mellan person och gemenskap kan bli något som leder oss vidare, så att vi ser det som vår stora uppgift att både betona den personliga kallelsen till helighet och gemenskapens uppgift att förmedla Andens nåd och ledning. I varje tid och miljö måste man hitta denna balans. I andra kulturer kan man mer betona gemenskapen än den enskilda personen.

Vi ser ofta kulturkrockar hos de kristna som kommer från Mellanöstern till Sverige. De är uppvuxna i en gemenskapskultur som mer betonar familjen, gemenskapen är den enskilda individen. Plötsligt hamnar de i en mycket individualistisk miljö. Då kan det bli mycket svårt för familjen att anpassa sig. Många äktenskap går i kras. Så kan det bli när två kulturmönster möts. Här kan den kristna tron bli den försonande bryggan som hjälper oss att bli lite mindre individualistiska och mer öppna för gemenskapen. Och de som kommer hit från andra kulturer kan bli mer öppna för den enskilda personens egenvärde och rättigheter. När vi ser på den Helige Ande som Livgivaren är det viktigt att se att Anden alltid verkar både i ett enhets- och ett helhetsperspektiv.

Det kan i detta sammanhang vara bra att rekapitulera det gamla förbundets historia. Herren utväljer ett folk, ser till att det får vad det behöver genom Andens ledning, att de som utväljs till profeter och ledare får detta uppdrag för gemenskapens skull, men att vi också i gemenskapen har vår egen kallelse och vår egen uppgift. Sedan kan vi gå vidare och se hela kyrkohistorien i detta perspektiv. De stora gestalter som träder fram där är kallade inte för sin egen skull utan för att berika gemenskapen, för att tillföra den något av Andens gåvor, kraft och ledning.

I den katolska traditionen betonar vi mycket starkt två nådegåvor. I de kristna traditionerna finns accentskillnader i synen på dessa speciella nådegåvor, som förkroppsligas av Jungfru Maria och av Petrus. När man frågar människor på gatan, som kanske inte vet så mycket om Kyrkan, vad de förknippar Katolska Kyrkan med, svarar de ofta att det har något med påven och med Maria att göra. Egentligen är den plats som Jungfru Maria har och som även påven som Petrus ämbetsbärare har ett uttryck för Andens livgivande verk i gudsfolket. Vad de har fått har de inte fått för sig själva utan för oss. Likadant är det med den kallelse vi har fått, vare sig den är mer fördold eller mer öppen. Den är inte till för mig utan för Guds heliga folk.

Marias kallelse är som en ikon, ett paradigm, en modell för hur vi tar emot Gud i vårt liv. Vår kallelse är att vara den ja-sägande människa som lyssnande, lyhört och lydigt tar emot Gud i vårt liv och därigenom bli friare. Det måste tilläggas att Andens frihet ligger i att man låter sig befrias från syndens och själviskhetens tyranni för att vara fri för Gud och finna sitt sanna jag. Att lydnaden gör oss fria är ett frigörande perspektiv som är svårt för många att förstå i dag. Eftersom lydnaden missbrukades så totalt under förra seklet har lydnaden fått en dålig klang. Men Maria kan hjälpa oss att återge lydnaden dess bibliska frihetsperspektiv. När vi i Marias efterföljd tar emot Gud i vårt liv och säger ja till den kallelse eller det uppdrag som han ger oss, blir vi friare från syndens och själviskhetens tyranni och fria att följa vår kallelse till Guds ära och människors bästa.

Det är inte alltid vi upplever det som befrielse. Vi måste komma ihåg att den gamla människan är seg av sig. Hon ger inte upp så lätt. Då förstår vi också vårt behov av frälsning. Karl Rahner (1904-1984), den tyske teologen, har sagt att också arvsyndens är en glad nyhet. Det kan vara lite svårt att inse. Men arvsyndens hjälper oss att förstå att vi verkligen behöver Jesus och hans frälsning. Vi klarar det inte själva. Det innebär inte att man bara lägger på lite andlig makeup och sedan blir en andlig människa, utan det är en mycket strävsam process. Lyckligtvis är det så. Vi kan läsa hela Gamla testamentets historia i ljuset av hur ihärdigt Gud arbetar för att befria människan och hur det ständigt sker återfall till det gamla beteendet. Så är det också i kyrkohistorien och i vår egen historia. Den gamla människan är seg.

Men då behöver vi en modell av den nya människan, den frälsta människan. Jesus är den ende Frälsaren men i Jungfru Maria ser vi den människa som till hundra procent kan säga att hon är frälst, att frälsningen har skett. Frälsningen har helt skett för henne, men för oss gäller att frälsningen pågår, är i full gång eller sker på halvfart. Det kan vara lite olika beroende på vår mottagningsförmåga. Det är viktigt för oss att se vad det innebär att vara frälst av Jesus Kristus, att vara helt ledd av Anden. Här finns det vissa accentskillnader mellan det katolska samt det ortodoxa sättet och det strikt protestantiska. Men också mellan katoliker och ortodoxer finns det lite skillnad, eftersom de ortodoxa inte har riktigt samma syn på arvsyndens, medan katoliker och protestanter är ganska samstämda i denna fråga. En följd av ekumeniken är att man börjar närma sig varandra. Jag tror inte att man som rättrogen lutheran behöver vara orolig för att betrakta Maria som syndfri. Ibland har jag i möte med protestanter frågat dem om de menar att Maria är en synderska. Då svarar de att de inte riktigt menar det. Det är dock viktigt att veta att det finns vissa accentskillnader, även om vi är på väg att smälta samman av Andens sol.

Det är viktigt att vi har en ikon av den frälsta människan framför oss. Denna fråga har också att göra med förhållandet mellan manligt och kvinnligt. Den manliga naturen är frälst genom Jesus Kristus. Då undrar man hur det är med den kvinnliga naturen. Också det perspektivet kommer in. Det är det kyrkofäderna talar om när de talar om den nye Adam och den nya Eva. I den nya skapelsen måste det finnas både en ny Adam och en ny Eva, annars haltar det. I den klassiska protestantismen börjar öppenheten för Jungfru Maria att bli större. Både det manliga och det kvinnliga finns med i den paradigmatiska modellen för vad det innebär att vara frälst. Det kan låta lite teoretiskt, men egentligen är det mycket konkret. Kort sagt behöver vi Jungfru Maria för att se Kyrkans väsen, vad som är den frälsta mänsklighetens väsen. Jesus Kristus är den som frälser, den som aktivt befriar oss från syndens och dödens tyranni, men vi behöver se resultatet. Vi kanske frågar oss vad frälsning är för någonting. Om vi ser oss omkring och i vårt eget hjärta ser vi mer halvdant material och inte den hundra procentiga frälsningen. Därför ligger det i Guds pedagogik att han redan från början vill ge oss bilden av

vad det innebär att vara helt frälst av Jesu nåd och helt ledd av Anden. Marias roll i Kyrkan är mycket väsentlig.

I katolsk tradition talar vi om Jungfru Maria som den Obefläckade, den som är utan synd. I den östkyrkliga traditionen talar man om Maria som *Panhagia*, den helt heliga. Egentligen är det kompletterande uttryckssätt. Att Maria är obefläckad betyder något för oss. Vi får en personlig relation till henne. Ibland säger man i teologin att Anden blir lite mer påtaglig genom Jungfru Maria. Anden har ju aldrig blivit människa. Han har inget personligt ansikte som Sonen i Jesus Kristus och som Fadern. Men han blir lite mer tillgänglig genom Jungfru Maria. I den franciskanska traditionen, inte minst hos Maximilian Kolbe (1894-1941), betonar man tydligt att Anden bli mer tillgänglig och förståelig genom Jungfru Maria. Anden har aldrig blivit människa, blivit kött, men i Jungfru Marias person anar vi något om Andens personlighet, eftersom hon är så genomsläpplig för Anden i hela sin varelse. Därför har man alltid tagit sin tillflykt till Jungfru Maria, speciellt i folkets betryck. Anden är ju Tröstaren. Maria förmedlar tröst på ett speciellt sätt. Hon ger tröst och vederkvickelse. Det ser vi på de klassiska Mariavallfartsorterna. Vi ser Maria som landets drottning i Polen och som de sjukas helare i Lourdes. Egentligen syftar denna syn på att Anden verkar fritt i och genom henne. Hon fortsätter att göra det i Kyrkan.

När vi studerar mariologin är det egentligen en del av pneumatologin. Samtidigt kan man säga att man för att förstå Kyrkan måste se Maria där. Hon är ju Kyrkans urcell. Kyrkans väsen blir tydligt för oss i Maria. Ibland frågar jag människor vilket pronomen de använder om Kyrkan. Är det hon eller den? Kyrkan är ju både moder och institution. Men hon är mer moder. Avgörande för människors förhållande till Kyrkan är att man mer ser henne som en kärleksfull moder som förkroppsligar Maris uppgift än som en organism, en pyramid. För att vi inte skall fastna i en kritisk grundhållning till Kyrkan utan se henne som en mor behöver vi Marias hjälp. Speciellt i svårigheter, när vi ser vår svaghet och synd, vårt förräderi, i Kyrkan är det viktigt att komma ihåg att i hennes innersta väsen ser vi bara Jungfru Maria. Alla andra i Kyrkan är behäftade med svaghet och synd och kan dölja Kyrkans väsen. I Jungfru Maria ser vi vad Kyrkan är eller borde vara.

Då kan vi få inspiration att ta emot Andens ledning. Det är något man kan se i svårigheter. I vår kyrka har vi haft många svårigheter med övergrepp. Människor reagerar då mycket olika. En del fylls av vrede. Vreden har sin plats. Men för att vreden skall bli fruktbar behöver den leda till personlig omvändelse. I Kyrkans nedgångsperioder ser man att de som blir kvar ser det svåra som en uppmaning att bli ännu mer öppna för Andens ledning, ännu mer trogna Andens kallelse, så att Kyrkan ännu bättre kan återspegla Jungfru Marias helighet. Det vi ser i kyrkohistorien påminner om ett EKG, som går upp och ner hela tiden. Ibland är man uppe i topp. Så rasar det ner och sedan får man långsamt försöka ledas av Anden. Så kan det vara också i vårt eget liv. Det finns ingen som hela tiden kan vara i andlig högförm. Ibland kan vi frestas att bli alltför självsäkra. Men högmod går före fall.

Viktigt är att i Kyrkans helighet känna igen Kristi brud. Här kommer den klassiska brudmystiken in. Det finns en parallellism mellan Maria, Kyrkan, och den enskilda själen. Inför Kristus är alla den brud som Brudgummen har kommit för att frälsa. Vi behöver ikonerna av Jungfru Maria för att se vad vi är kallade till, både män och kvinnor. Vi behöver Kyrkan som gemenskap där vi får hjälp och stöd och där vi också får bära upp varandra. Och vi behöver vår personliga kallelse, vår personliga identitet. Vi är ju unika och oersättliga men i ett sammanhang, i en gemenskap. Där påverkar vi varandra till det bättre eller sämre.

Det är viktigt att komma ihåg att även när jag möter synden i Kyrkan, betyder det inte att mitt band med Kyrkan försvagas. Den typiskt kristna rektionen är att då anstränga sig ännu mer. Då är det en personlig kallelse till mig till djupare omvändelse och helgelse. Här kan man urskilja mottagligheten för Anden i den reaktion som människor har när de konfronteras med synd, svek och svaghet i Kyrkan. Växer de då i kärlek till Kyrkan? Vill de tjäna Kristus trognare? Vill de gottgöra, eller är de bara arga och besvikna? Det är viktigt att komma ihåg att detta är en del av Andens sätt är att pröva oss. Vi kan tänka på Jesu fråga till Petrus: "Har du mig kär? Älskar du mig?" Vi får ett personligt tilltal av Kristus men i en gemenskap. Här hjälper vi varandra på ett fördolt sätt genom förböner och offer. Vi har alltid en stor skara omkring oss av både synliga och osynliga vänner. Kyrkans gemenskap finns både i det himmelska Jerusalem och i reningsorten för dem som håller på att renas för att träda fram inför Guds tron. Vi hjälper dem och de som har nått fram hjälper oss. Vi behöver alltså Maria som urbilden av den personliga heligheten och renheten.

Då frågar vi oss hur Petrus, svikaren, kommer in, han som blev klippan. Jo – och här är det en mycket tydlig katolsk accent – handlar det om det vi i katolsk tradition kallar ofelbarhetens nåd. Det handlar i första hand om Kyrkans ofelbarhet. Anden är given till Kyrkan vid pingsten. Gud har inte ångrat sig. Men Andens gåva är en gåva i sårbarhet. Vi litar på att Anden leder Kyrkan genom tiden och inte kan ta fel i det som är trons innersta väsen. Det brukar man kalla *assistencia negativa*. Det är en assistans som gör att man inte kan gå helt vilse i det som gäller trons verklighet. I vissa fall förvaltas denna ofelbarhet av påven, även om det bara är i några enstaka gånger i kyrkohistorien som saken har drivits därhän. Sista fallet handlade om Jungfru Marias upptagelse i himmelen. Det finns en övertygelse sedan urkyrkan att Maria blev delaktig av frälsningen i dess fullhet. Men det blev först 1950 förklarad som en dogm, en del av den kristna uppenbarelsen. Man kan fråga sig hur det kommer sig att det dröjde så länge.

Då måste vi se på det vi i Kyrkans historia kallar dogmutvecklingen. I Kyrkans första tid handlade det om kristologiska och trinitariska dogmer, som är kärnpunkten i vår tro. En dogm kommer alltid till när något sätts i fråga. I Kyrkans början sade vissa att Jesus bara var människa. Andra sade att han bara var Gud. Vissa sade att det fanns tre gudar men bara en person. Det fanns en viss osäkerhet. Därför var Kyrkan tvungen att fastslå vad som är uppenbart. Då försökte man uttrycka det på den tidens filosofiska språk. Man talade om Treenigheten som tre personer i en natur. Och Kristus är en person i två naturer. Varje tid måste försöka förklara detta på nytt, så att man förstår vad det egentligen gäller. Sedan förklarades så småningom att vi har sju sakrament i Kyrkan.

I vår tid förklarade man också vissa saker om Jungfru Maria som dogm. Dogmen om den obefläckade avlelsen kom 1854 för att betona att frälsningens fullhet blev synlig och tydlig för oss i Jungfru Maria. En dogm kommer alltid till i ett tidsskede när tron sätts ifråga. Vi får inte glömma att det var först under 1800-talet som ateismen kom upp som en motkraft. Då ändrades också synen på människan. Människan ansågs då vara produkt av evolution, av arv och miljö. I det läget såg man det viktigt att framhäva människans upphöjda kallelse och uppgift. I Maria har man bilden av människan sådan hon borde vara i Guds ögon och sådan vi är kallade att bli en gång i evighetens härlighet. Om man skall förstå dogmutvecklingen måste man i viss mån förstå det historiska sammanhang där dogmerna har kommit till, eftersom dogmerna inta bara dimper ner. Redan under medeltiden fanns diskussion om Marias obefläckade avlelse. På den tiden var det ett hett diskussionsämne. Dominikanerna stod på ena sidan och franciskanerna och karmeliterna på den andra. Thomas av Aquino (1225-1274), som har en mycket stark ställning i Katolska Kyrkan, motsatte sig utifrån sin utgångspunkt

den obefläckade avlelsen. Men om han hade levt i dag skulle han ha sagt ja och amen till den obefläckade avlelsen. I motsats till dominikanerna betonade karmeliterna och franciskanerna mycket starkt Maria som obefläckad.

Det dröjde mycket länge innan Kyrkan tog ställning. Inför den gryende ateismen och en helt ny syn på människan såg man sig tvungen att betona Maria som obefläckad. Maria blev så viktig i mötet med en helt ny syn på människan. Det beror naturligtvis på att man i henne ser den människa som helt och fullt har tagit emot Jesus frälsning och nåd, den människa som helt har formats av Andens impulser för att hon, som Johannes av Korset säger, för oss skall vara ett hoppets tecken, som vi känner ett djupt släktskap med och som vi tror hjälper oss att nå fram till det som vi hoppas få på andra sidan. När vi en gång kommer hem, tror vi att vi skall vara befriade från allt det slagg, som synden är, att vi blir helt och fullt frälsta. Men vi får vänta till andra sidan.

Sedan kommer nästa Maria-dogm, Jungfru Marie upptagelse i himmelen. Det sker 1950. Då måste vi också komma ihåg i vilket sammanhang det var. Bara fem år tidigare hade man bränt människor av judisk härkomst i gasugnar. Man hade gjort tvål av judinnors kött. Och nu förklarar man att en annan judisk kvinna redan nu är förhärligad till fullo hos Gud. I kontrast mot nazismens och kommunismens syn på människan betonar man ännu starkare hennes värdighet och kallelse att dela Guds fulla verklighet i evigheten. Det sker utifrån en situation där människovärdet trampades under fötterna. För oss som är uppvuxna under 1900-talet och har många fina minnen därifrån har det ännu inte riktigt gått upp att människor aldrig tidigare har förgjort varandra så systematiskt och grundligt som under det århundradet. Aldrig har människans värdighet blivit så förtrampad och förintad. Vi talar ju om förintelsen. Utifrån detta perspektiv är det naturligt för påven som förvaltar ofelbarhetens nåd att förklara att Jungfru Maria är upptagen med kropp och själ till himlens härlighet och har nått fram till det mål som också vi är kallade att få del av. Det är viktigt att betona att hon har gått före oss, men att vi också är kallade att få del av samma mål en gång. Hon är hoppets tecken och stjärna.

Här ser man i Kyrkan den harmoni som finns mellan Marias och Petrus nådegåvor och som egentligen bara uttrycker Andens herravälde. Både Petrus och Maria pekar tillbaka på Anden. Det är inte i sig själva de har fått denna värdighet utan det är genom Andens nåd. Maria har fått sin nåd för Kyrkan liksom Petrus har fått sin. I nästa andetag måste vi säga att vi också har fått vår nåd. Maria och Petrus vill inte överglänsa oss. Man glömmer ibland bort att Petrus och Maria liksom alla helgon bara vill sporra oss att ta emot det som Anden ger oss, att hitta det som Anden vill göra genom oss och för de andra.

Här är det viktigt att vi ser gemenskapskaraktären. Annars blir vi lätt avundsjuka på Maria och Petrus och på varandra. Det är den gamla människans naturliga reaktion. Det ser vi redan i det Gamla testamentet hos Kain och Abel. Samma reaktion finns fortfarande kvar. "Varför är hon frommare än jag? Varför skall hon läsa? Varför skall hon sitta där i kyrkan?" Det är den naturliga reaktionen. Men det underbara är att både Petrus och Maria leder oss fram till vårt möte med Jesus Kristus.

Också vi har samma unika Kristus-relation. Och Anden ger oss vår speciella nådegåva i vårt liv i Kyrkan. Även om den till synes kan vara mycket fördold, ödmjuk och till synes obetydlig bär den upp gemenskapen. Ni har säkert alla mött de små "gråsparvar", de små "möss", som finns i nästan alla kommuniteter, familjer och församlingar. De bara finns där. De är så naturliga att man inte tänker på dem förrän de är borta. Men det var de som bar upp hela

gemenskapen. Det var de som diskade kaffekopparna och plockade bort cigarettfimparna. Lever man i en klostergemenskap eller i en församling har man nästan alltid stött på de grå mössen, de små gråsparvarna. Om inte de fanns skulle det vara mycket ödsligt i våra kyrkor och våra församlingar. Riskerna är att de försvinner i ett mer individualistiskt klimat, där alla har vassa armbågar och där alla vill ta för sig, där alla endast är angelägna om sin egen position, där alla vill ha sitt eget inflytande och bli respekterade. Vi måste fråga oss själva, om vi vill vara en gråsparv.

Vi blir alltså ledda av Anden in i ett sammanhang, in i en gemenskap, in i en *communio*, in i en *koinonia*. Det är det Jesus menar då han talar om Kyrkan som en mystisk kropp, där lillfingrets nagel är lika viktig som hjärtat men har en helt annan funktion. Allt behövs för att vi inte skall halta oss fram. Det är en stor lycka när man har hittat sin plats, sin uppgift, sin karism i gemenskapen. Då blir balansen mellan ensamhet och gemenskap tydlig. Även eremiten i sitt eremitage är en del av gemenskapen. Petrus Damiani (1007-1072) skrev en bok som hette *Dominus vobiscum*, Herren vare med er. När han firade mässan i sin ensamhet sade han också: ”Herren vare med er.” Det var naturligtvis änglar och helgon och även gråsparvar som svarade, även om ingen stod inför hans ansikte. Var och en i gudsfolket är beroende av gemenskapen och gemenskapen är beroende av varje enskild medlem. Ingen får fattas. Om en del av kroppen är svag och sjuk, lider hela kroppen. När en del av kroppen, gemenskapen eller grenen på trädet blomstrar, sprider sig blomningen till alla. Det finns ett osynligt sammanhang. Vi bekänner, när vi talar om de heligas samfund, de heligas gemenskap, att det finns ett nådens blodomlopp mellan oss kristna. Anden släpps igenom och går från den ena till den andra. Jag vågar påstå att ni som är här har eldslågor över era huvuden. Ni kan inte se det själva, så ni kan inte kontrollera om det är rätt. Men jag kan garantera att det finns en liten Andens eldslåga över era huvuden. Den hoppar från den ena till den andra.

Vi hjälper varandra att ta emot Anden. Men vi kan också sätta stopp för flödet. Det är baksidan. Om vi sluter oss för Anden påverkar det inte bara oss själva utan också de andra. Det kan bildas en tumör eller en knut. När synden kommer in i Kyrkan påverkar den oss alla. Men det finns ingen determinism i detta, utan just då kan något nytt komma fram. Om någon säger nej till Gud behöver ekot inte bli nej utan ja. Vi har den friheten. Vi kan se att i nedgångsperioder, då Anden tycks bli utsläckt, kan det finnas några som svarar ja ännu kraftfullare. Det är aldrig ”kört”. Om det hakar upp sig i församlingen, i stiftet, i kommuniteten, betyder det inte att det är ”kört”, utan det finns en ny öppning, en ny ledning.

Vi måste liksom Bibeln se på hela historien som en frälsningshistoria. Både mitt personliga liv och Kyrkans liv är en frälsningshistoria. Det finns både andliga nedgångsperioder och blomstringsperioder. Men i sista hand måste vi lita på att Anden leder oss, både som enskilda personer och som gemenskap och att dessa hör ihop. Det är speciellt viktigt för oss i vår individualistiska tid att ha denna motivation. Man hör ibland människor säga att det lönar sig inte att försöka leva som kristen, eftersom församlingen är helt död och prästerna bara spelar bingo eller golf. Då kan man lika gärna sitta hemma och behöver inte gå till kyrkan. Men en enda människa kan ibland förändra ett helt sammanhang. När en av oss öppnar sig för Anden och tar emot Kristus i sitt liv, då sprider det sig. Så småningom förflyttas tyngdpunkten från bingobordet till altarbordet. Även om det inte sker i vår tid kan det hända senare. Det kanske var någon som satt i kyrkan och bad för femtio år sedan. Det är en stor välsignelse att det finns ”kyrktanter” eller babusjkor. Så fort domkyrkan i Stockholm öppnas finns de där och ber. Ofta får de bära upp helheten.

Om vi skall sammanfatta detta kapitel om Andens uppgift som Livgivare är det viktigt för oss att förstå att vi är en del av gemenskapen. Det måste vi åter och åter upprepa, eftersom vi är indoktrinerade av ett individualistiskt perspektiv. Återigen finns det också något bra i att man betonar personens värdighet, kallelse och frihet. Men det finns också en avigsida som gör att vi sitter fast i oss själva. Det leder också, märkligt nog, till ett slags kollektivism. Alla skall vara klädda på samma vis. Alla skall tycka likadant. Jag kan ge ett exempel hur det var när jag själv träffade ärkebiskopen på Malta, som hade träffat Sveriges ambassadör vid den heliga stolen som också är ambassadör på Malta. Hon hade då berättat lite om svensk syn på några frågor. Då fick hon till sist frågan om man i Sverige inte får tycka på annat sätt. Det märkliga är att när individualismen stärks och brer ut sig, blir det också en kollektivism. Vi måste återvinna den grundkristna synen på personens och gemenskapens värdighet. Det hör ihop och det berikar oss. Vi tror ibland att om man betonar gemenskapen blir den enskilda personen kväst, undertryckt. Men det är då hon blommar upp. Det ser vi i en äkta gemenskap. Det kan vara en äkta familj, församling eller arbetsplats, där man verkligen respekterar personens egenvärde, talanger och karismer. Då blommar allt upp. Men om det bara är de vassa armbågarna, individens egenintresse som gäller, blir gemenskapen lidande. Då blir det allas kamp mot alla.

Här får vi lita på att den Helige Ande kan hjälpa oss att upptäcka vår personliga kallelse, vårt personliga uppdrag och vår personliga Kristus-relation, men alltid i gemenskapen, i sammanhanget. Vi kan berika varandra, hjälpa varandra, men också sätta varandra på prov. Vi måste hitta balansen mellan person och gemenskap. Det gäller i vårt liv, både i kyrkliga sammanhang men också i världen. Vi har ett glatt budskap att förmedla till världen. Som jag redan påpekat är den stora frågan hur det individualistiska Västerlandet skall möta islams värld, där man är så präglad av gemenskapstänkande. Här kanske vi kristna kan vara en försonande bro. Från muslimsk sida kommer man gärna till våra folkhögskolor. För dem är det lite lättare att möta oss än det helt individualistiska och sekulariserade Västerlandet. Om vi inte lyckas hitta denna dialog eller brygga blir det oerhörda konflikter både i det lilla och i det stora. Vi får tro att vi som Kyrka, som gemenskap, har en uppgift för världen att förmedla Kristi försonande budskap, också när det gäller förhållandet mellan person och gemenskap. Vi kanske inte tänker så mycket i de banorna när vi kommer på reträtt, men det är viktigt att ha en öppenhet mot världen. Anden är ju inte bara Livgivaren för mitt personliga, andliga liv, utan Anden svävar över vattnet redan vid skapelsens morgon och Anden fortsätter att sväva över vår värld för att locka fram det bästa, finaste och underbaraste för världen. Även världen i sin helhet skall finna fred och rättvisa.

Vi ber till slut om den nådegåvan.

Kom, Helige Ande, till vår värld. Skapa försoning mellan folk och raser. Ge fred där krig råder. Bryt ner förtryckets mekanismer. Stoppa våldets och hatets triumfer och låt din milda kärlek och ömhet stråla fram mitt i denna värld, så sårad, så vilsen, men så full av längtan efter ditt helande verk. I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.

Föredrag IV

Vi ber ännu en gång om den Helige Andes hjälp och ljus.

Kom, Helige Ande, med hela din kraft, med hela din glädje, med hela ditt ljus så att vi i varje ögonblick lever i Kristi närhet till Faderns ära. I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen.

Jag vill först fånga upp ett ord från Galaterbrevet, där det står att om vi har ett andligt liv får vi också gå en andlig väg. Då är frågan vad vi menar med andligt liv. Ibland frågar jag människor vad de menar att ordet andlig syftar på. Syftar det på dem själva eller på den Helige Ande? Egentligen syftar det på Andens liv som vi blir delaktiga av. Det viktiga är att tro och lita på att när vi talar om vårt andliga liv, är det den Helige Ande som ger oss del av Guds inre liv, den ingjutna heliggörande nåden, som vi säger i teologin, genom Treenighetens inneboende i den döpta själen. Alla dessa teologiska och dogmatiska termer känner vi kanske, men frågan är om det fungerar i det konkreta livet.

I det sista föredraget får vi nu ägna oss det vi i mystisk teologi kallar den övernaturliga organismen eller de teologala dygderna. Orden härrör från den mystiska teologin, som ofta blir styvmoderligt behandlad på våra breddgrader. Man undervisar inte så mycket om det vid fakulteterna hos oss, medan man i andra länder talar om andligt liv och mystisk teologi. Det är en välgärning av stora mått, för det är då teologin blir så nära människan man kan komma. Teologin berör vår personliga gudsrelation. Det liv vi lever i Anden har en teologisk – eller teologal - struktur.

När vi använder eller talar om vårt andliga liv är det beroende av de tre teologala dygderna, tro, hopp och kärlek. Det är våra instrument, våra organ för att få kontakt med Gud. Här kan vi citera Paulus i Första Thessalonikerbrevet: ”Inför vår Gud och Fader kommer vi ständigt ihåg, att er tro yttrar sig i gärning, att er kärlek har drivit er till hårt arbete, och att ert hopp om Herrens Jesus Kristus har gett er uthållighet. Vi vet, ni Guds älskade bröder, att han har utvalt er, ty när vi kom till er med evangeliet, förde vi det till er inte bara med ord utan i den Helige Andes kraft och vi var fyllda av stark trosvisshet” (1:2-5). Paulus antyder här att vi har en inre organism, som yttrar sig i tro, kärlek och hopp.

De tre teologala dygderna är stommen i vårt andliga liv. När vi först tänker på bön associerar vi inte omedelbart till tro, hopp och kärlek utan istället ofta till tankar, ord, känslor. Det är en oerhörd befrielse för oss, när det går upp för oss att bönen verklighet sker på en djupare nivå. Det är naturligtvis så att bönen ikläds ord, tankar, känslor. Men då rör vi oss på ytskiktet och det kommer alltid tider när det inte fungerar där. Då tror vi att vi inte kan be, eftersom vi inte har några tankar, bilder och allt tycks så tomt och uttorkat. I själva verket är det då som bönen verkligen kan knytas till de organ som är till för bön. Bön är alltid nåd och gåva. Det är inte mänsklig prestation. Att vi kan ha direktkontakt med Gud är egentligen det otroligaste av allt.

Om vi skall ha direktkontakt med Gud som lever i en helt annan dimension av verkligheten räcker våra naturliga förmögenheter inte riktigt till. Om vi verkligen berör Gud i vår bön, får vi använda något djupare än de naturliga sinnesförmögenheterna, som relaterar till den naturliga verkligheten. Men ofta tror vi att det är tankar, begrepp, bilder, känslor som är själva bönen. Det är som om vi skulle äta med näsan. Vi använder fel organ. Naturligtvis kan vi få en viss hjälp av våra naturliga sinnesförmögenheter i relationen till Gud, men den egentliga kontakten ligger djupare. Det kan man aldrig säga tillräckligt ofta. Det måste upprepas gång

på gång. De flesta av er har säkert hört detta, även om jag är förvånad över att det predikas så lite om de teologala dygderna. Det är en oerhörd hjälp för människor när det går upp för dem att de har ett övernaturligt organ som de har del av genom nåden för att kunna nå Gud på djupet och inte bara med sina naturliga sinnesförmågor kunna göra sig en bild, en tanke, en känsla av honom.

Den kristna mystiken har mycket att lära oss om de teologala dygderna, men det behöver populariseras så att vi förstår att Gud vill leva med oss och att vi har antenner, kontaktytor, där vi kan nå fram till honom på ett äkta sätt, även om Gud alltid är oändligt mycket större än allt vi kan tänka oss. Det är alltid möjligt att ha en äkta gudskontakt genom tro, hopp och kärlek. Därför är det så viktigt att vi förnyar akterna av tro, kärlek och hopp. Vi kan tycka att ordet dygd låter tråkigt och gammaldags. Men ordet dygd på latin heter *virtus*, kraft. Vi kan jämföra med det grekiska *dynamis*. Det är en kraftkälla i oss, en ingjuten nåd genom vårt dop. Liksom vi i vår naturliga födelse får organ för att se och höra, får vi också vid vår övernaturliga födelse i dopet organ för att hålla en levande kontakt med Gud, för att ha ett andligt liv.

Det andliga livet måste alltid övas upp. Det gör vi när vi försöker be, när vi närmar oss Gud. All äkta bön är präglad av tro, hopp och kärlek. Om vi inte tror på Gud ber vi inte, även om undersökningar har visat att det är fler som ber än som tror på Gud. Om vi ber drivs vi av kärlek. Hopp finns alltid mer än vi tror. Då kan man fråga sig om inte andra människor, de som inte är döpta och som inte tror på Jesus Kristus har tro, hopp och kärlek. Jo, naturligtvis finns det något på det naturliga planet som vi också kallar tro, hopp och kärlek. Men de ingjutna dygderna och krafterna är något som utgår från Gud och binder oss till honom. Det är därför vi använder ordet teologal. Det ordet finns inte ännu i Svenska Akademiens ordlista. Men det kanske finns om femtio år. Den svenska översättningen av Katekesen använder ordet teologal. Ibland talar man på svenska om teologiska dygder eller gudomliga dygder. Men i den mystiska teologin använder man ordet teologal. Tyvärr är inte kardinal Ballestreros stora verk *Vita teologale* översatt till svenska.

Det teologala livet är oerhört viktigt för människan att ta till sig, eftersom så många människor hamnar i torka i bönen. När det då inte riktigt fungerar på det vanliga mänskliga sättet tror man att det är slut med bönen, att det är fel på mig eller på Gud, allt beroende på ens karaktär. Vissa människor tror omedelbart att det är fel på Gud, medan vissa andra tror att det är fel på dem själva. Det är helt enkelt brist på undervisning, kunskap och insikt. Det är relativt lätt att häva okunskapen bara man sätter sig in i den mystiska teologins syn på det teologala "kraftverket". Redan på det naturliga planet har människan något av detta i sig. Alla människor kan älska, tro och hoppas. Men när vi får del av det på det övernaturliga planet är det en delaktighet av Guds sätt att tro på oss, hans sätt att älska oss och hans sätt att hoppas på oss. Det är liksom ett eko av hans tilltro till oss, hans kärlek till oss och hans hopp om oss. Det är en ömsesidighet, en relation, vi dras in i. Då kan man fråga sig hur det kommer sig att många buddhister och muslimer är mycket frommare än vi kristna. Men vi kristna har ändå fått en nåd som inga andra har fått. Vi har fått del av den inre relationen mellan Fadern och Sonen. Därför är vi så mycket mer förpliktade att leva oss in i detta.

För oss i vår tid är det svårt att ta till sig detta synsätt eftersom vi är så präglade av jämställdheten och synen att alla har lika mycket, vare sig de är kristna eller ej. Det teologala livet är ett privilegium som vi har fått genom vårt dop. Det är något som ingen annan har fått. Samtidigt innebär det ett större ansvar. Om vi hårdrar är det egentligen endast den kristna människan som kan synda. Att synda är inte bara att göra det som är ont. Det är att göra det

inuti Gud. Vi är hela tiden på ett djupt sätt förbundna med honom genom det ingjutna livet i nåd, som Teresa av Avila (1515-1582) säger. Synden är att i Gud göra det onda, att dra ner Gud till vår nivå och vanhelga honom. Därför är det ett större ansvar att vara kristen. Vi tar på oss en större uppgift. Men i första hand är det ett glatt budskap. Vi har genom den övernaturliga organismen möjlighet att stå i ständig gudskontakt på Andens djupnivå. Den kristna bönen har tendensen att ständigt fördjupa sig.

Men ofta fastnar vi på trösklarna, på bönen trappsteg, när vi inte förstår någonting, inte ser någon mening. Det handlar om det som mystikerna kallar den dunkla natten. Det är här vi lär oss att tro, älska och hoppas på ett djupare sätt. Ingenting talar för att det finns tro, hopp och kärlek i natten. Allt är mörkt, dystert och oförståeligt. Det är då vi lär oss att verkligen leva av kärlek och inte bara av kärlek till Guds gåvor utan av kärlek till Gud själv. Vi kan jämföra det med all form av pedagogik, som går ut på att vi skall fördjupa vårt lärande, vår kunskap. När vi kommer Gud närmare tar han ifrån oss det alltför ytliga, barnsliga eller självupptagna för att vi skall kunna komma honom ännu närmare. Eller som Johannes av Korset säger: "När Gud vill lära oss att växa, stryker han besk aloesaft på sitt bröst för att vi skall vänja oss av med den söta bröstmjölken och istället äta det hårda rågbrödet."

För många är det mycket svårt, när den känslomässiga bönen inte längre fungerar, när bönen inte säger dem någonting, när den inte ger dem något eller när de inte får ut något av bönen. Ofta hör man det sägas, inte minst från människor som kommer från andra traditioner. Det finns en viss frikyrklig fromhet där det är mycket stark tonvikt på frälsnings- och omvändelseupplevelsen. Men sedan kommer ofta en tomhet, då allt går på sparlåga. I början är allt underbart. Lovsången flödar. Församlingen är toppen. Predikningarna är underbara liksom bibelläsningen. Men så plötsligt släcks ljuset och allt blir dystert. Församlingen består bara av gamla eller tråkiga människor. Predikningarna och psalmerna är tråkiga. I nästan alla människors andliga väg finns det en lutnings- och ökentid. Då måste man kunna hjälpa dessa människor att gå vägen i tro, hopp och kärlek. Ofta tror de att det hela bara var ett bedrägeri, att det inte håller. Antingen har lovsången slocknat i min själ eller så är det Gud som har övergivit mig. I vår tid ser vi att också många så kallade väckelsekristna vänder sig till den klassiska mystiken, då de hamnar i detta skede. Vi lever idag i en sådan miljö där vi mycket snabbt utsätts för olika inflytanden och påverkningar som gör att det är svårt att hålla den mer känslomässiga upplevelsen vid liv. Faran är då att man ändå försöker tvinga fram upplevelser istället för att låta sig utblottas på de naturliga sinnesförmögenheternas plan.

Den Helige Ande kan hjälpa oss att växa in i ett mer teologiskt präglat böneliv. Tro, hopp och kärlek är i första hand Guds relation till oss. Då vi tänker på ordet kärlek, vill vi gärna tänka efter, om det nu känns att vi älskar Gud. Nej, det känns inte alls. Har jag den brinnande tron på Gud? Nej, jag är en vanlig smålänning. Har jag ett hopp riktat till Gud? Nej, jag hoppas bara på en skön semester. Tro, hopp och kärlek är inte något vi själva kan åstadkomma, prestera och leverera, utan det är något som Gud riktar mot oss. Men så småningom kan vi med Andens hjälp ge ett slags eko på detta.

I perioderna av prövning är det viktigare att se på Gud än att känna efter och ta andlig temperatur på sig själv. Ofta har vi en tendens, inte minst i vår tid och i vår kultur, att gärna vilja känna efter. Vi vill bedöma gudstjänster och andlig läsning utifrån om det ger mig något och om jag får ut något av det. Risken då de nyomvända hamnar i tvagningskedet är att de ifrågasätter varför de skall gå till mässan som inte ger dem något. Men det är just då vi kan lära oss att upptäcka liturgins djupare väsen, när den inte direkt talar till känslorna, när psalmsången är tråkig, predikningarna går oss på nerverna, för att inte tala om hur vi ser på

församlingsmedlemmarna och prästen. I denna period hör det till att vi får en slags avsmak för det andliga för att vi skall vänja oss av med den söta bröstmjölken. Det står oss upp i halsen med fromma predikningar. Jag minns att när vi hade undervisning i andlig teologi i Rom använde en präst ett mycket blommigt språk. Då var det en av ordenssystrarna som ropade ”basta”, nu får det räcka. Hon stod inte ut med det fromma talet. Så är det i de perioder då allt går en på nerverna. Samtidigt visste hon att detta hörde till, att man måste gå genom utblottelsen för att lära sig att använda tro, hopp och kärlek på riktigt sätt.

Då kommer vi in på vår unika väg. Vi kan läsa vad Johannes av Korset skriver, vad mystikerna säger om utblottelsen, men när vi väl hamnar där, är vi helt försvarslösa. Vi kan ha läst Johannes av Korset fram och tillbaka. Vi kan ha alla svaren. Men vi blir utblottade. Det vi hör kanske gäller alla andra men inte mig. Det hör till att vi blir lamstagna just för att vi skall kunna överlåta oss helt till Gud. Överlåtelserna kan verka lätt. Jag skall ge mig helt till Gud. Jag ger mitt liv till honom. Han är allt för mig. Men i praktiken vet vi att det kostar oss blod, svett och tårar. Ingen annan kan göra det i mitt ställe och jag kommer alltid att göra det på ett helt unikt sätt.

Då kommer vi fram till det som är den största nåden i vårt böneliv: att det sätt varpå jag ber och relaterar till Gud kommer aldrig att upprepas. Ingen kommer att ha exakt samma andliga relation till Gud som jag. Hur många miljoner människor det än kommer att finnas har jag en unik gudsrelation liksom jag har ett unikt tumavtryck. Vi har svårt att förstå att det verkligen går att variera linjerna i en tumme miljoner gånger, men det går tydligen, eftersom vi inte är kopior av varandra. Även om man börjar kлона människor kan man inte kлона deras andliga liv, eftersom Gud har en unik relation till oss. Han är vår Brudgum och han älskar bruden på ett unikt sätt. Det är bara Gud som kan ha denna kärleksförmåga till oss på ett personligt och unikt sätt samtidigt som han älskar alla andra.

Men det beror också på oss. Här måste jag bli mig själv och upptäcka min djupaste identitet, men då som den oändligt älskade brud som Brudgummen ivrigt söker. Här brukar Höga Visan bli en hjälp för människor. Dess språk har alltid haft en förmåga att tala till människor på detta plan, även om det för vissa människor är stötande att använda dess språk i det andliga livet. Även i vår tid finns det en sådan motvilja. Men Höga Visans språk kan bli till hjälp när vi ser förvirringen hos bruden som irrar omkring i trädgården och Brudgummen som ständigt söker henne. Då upptäcker människan att hon liksom bruden är eftersökt, efterlängtd. Gud vill ha henne trots att hon är en förvirrad varelse, som nästan inte känner eller vet någonting.

När det går upp för henne kan hon så småningom börja överlåta sig åt Gud i dunkel tro, famlande kärlek och svagt hopp. Vi kan växa i de teologala dygderna. Den processen skildrar mystikerna. Johannes av Korset betonar att det finns en relation mellan vår övernaturliga organism och den naturliga. Tron relaterar till förståndet. När tron börjar verka innebär det att förnuftet börjar evangeliseras eller utblottas. Tidigare styrdes vi i stor utsträckning av förståndet, förnuftet, också i vårt förhållande till Gud. Nu börjar tron forma om förnuftet.

Kärleken har med viljan att göra. Typiskt för den klassiska kristna teologin är att knyta kärleken till viljan och inte, som man i viss populariserad fromhet säger, till känslorna. Kärleken börjar präglade om viljan så att vi egentligen bara vill Gud. Annars vill vi en mängd saker och ibland vet vi inte riktigt vad vi vill. Emilia Fogelklou (1878-1972) har en vacker bild: ”Viljas vill jag av mitt väsens Gud.” Det anknyter till att när kärleken börjar verka, tar den viljan i sin tjänst och vi vill verkligen Gud. Det är inte bara ett tomt ord, utan nu vill vi efterfölja honom, ge vårt liv för honom och leva till hans ära.

Hoppet anknyter till minnet. Begreppet minne har större rymd än vi vanligen lägger i ordet. Minnet avser inte bara det som ligger bakom oss. Det metafysiska minnet rymmer också våra drömmar och planer för framtiden, allt det som driver oss fram. Hoppet får minnet att tömmas på så mycket onödigt gods och istället blir det en enda längtan efter Gud i hans eviga härlighet. Hoppet inriktar oss på evigheten. Samtidigt gör det oss hemmastadda på jorden men i medvetenhet om att livet här på jorden inte är det definitiva. I varje ögonblick kan vi ta ut evigheten i förskott. Att leva så brukar vi kalla att leva i nuet. Vi bekymrar oss inte om det som ligger bakom oss eller drömmer oss tillbaka. Vi drömmer inte heller om framtiden, om när vi blir pensionerade och får det lugnt och skönt, även om pensionspengarna kanske försvinner. Vi oroar oss inte för det.

De teologala dygderna evangeliserar vår naturliga människa och får oss att bli mer och mer koncentrerade på relationen till Gud. Det är då tron går över till kontemplation, ett seende eller rättare sagt ett tillstånd då man blir sedd. Vi kan sammanfatta detta stadium genom att säga, att vi är medvetna om att Gud ständigt ser på oss med kärlek och att vi kan besvara denna kärleksblick i allt det vi gör. Kontemplationen berör inte bara den strikta bönetiden utan också våra relationer till andra, vårt arbete, vårt sätt att tillbringa fritiden. Det är en Andens djupdimension som präglar hela vår varelse. Gud är alltid med hela tiden. Det innebär inte att vi hela tiden tänker på honom, känner honom eller vill honom. Vi kan jämföra med vad vi ser hos förälskade människor, som jobbar och gör en mängd saker. Ändå finns hela tiden på det naturliga planet en medvetenhet om den älskade. I kontemplationen är det en ständig övernaturlig kraft från den Helige Ande som gör att jag är medveten om Guds ständiga omsorg och kärlek till mig.

Då blir det något helt annat att be men också att arbeta och möta människor. Det finns en djupdimension i varje möte med en annan människa. Man är medveten om att det är Andens själva som knyter ihop oss, försonar oss. Arbetet blir en del av liturgin och fritiden en del av bönetiden. På otaliga sätt har mystikerna skildrat detta tillstånd av gudsförening, som gör att livet får en helt annan färg och ett helt annat djup. Det beror i första hand på att de teologala dygderna börjar fungera. Det kan ta lång tid. Det kan haka upp sig. Det är lite olika för olika människor.

Det är viktigt att komma ihåg att man ofta har sin styrka på ett plan. Det kan vara i tron. Det kan vara i kärleken eller i hoppet. Hoppet glömmer man ofta bort. Det talas så mycket om tron och kärleken i predikningar och andakter, men inte så mycket om hoppet. Därför drar vi här en lans för hoppet. Det är ofta det utslagsgivande. Här kan vi ta upp Charles Péguy (1873-1914) liknelse i "Portalen till hoppets mysterium", där han talar om de tre teologala dygderna som tre systrar. På många språk kan man heta *Faith*, *Espérance* och *Charity*. På svenska är det inte så vanligt att man heter Tro, Hopp och Kärlek. Charles Péguy talar om tre systrar som är ute och vandrar och går den andliga vägen. Tron och kärleken är de äldre systrarna som är inbegripna i en djup dialog. Framför dem hoppar hoppet. Hoppet är lillasystemen som alltid hoppar och skuttar. Hoppet bestämmer inriktningen och leder dem fram utan att tron och kärleken riktigt märker det.

Så är det också i vårt liv. När vi hamnar i öknen och utblottelsen är det ofta hoppet som får oss att härda ut. Trots allt måste det finnas en väg ut. De som vet att de skall avrättas följande dag hoppas in i det sista att det skall komma ett nådebrev. De som håller på att svälta ihjäl i Afrikas flyktingläger hoppas också på en utväg. Tragiskt är att i vår del av världen tycks hoppet ofta ha mist sin kraft. Hopplöshet, meningslöshet och tröstlöshet har blivit en

folksjukdom. Man måste vara mycket medveten om hoppet då man hamnar i mörker och utblottelse, då ingenting annat fungerar. Man kan bli lite allergisk mot de vackra orden om kärlek. De kan låta som ett hån. Men hoppet kan man inte bara avfärda, inte ens i den djupaste prövning.

Det är den Helige Ande som genom hoppet leder människan vidare till någon form av överlåtelse eller kapitulation. Den engelska karmelitnunnan Ruth Burrows talar om *surrender* i det andliga livet. Ordet *surrender* låter lite bättre än kapitulation, även om det är fråga om samma sak. Den gamla människan inser att hon är besegrad och måste dö för att den nya människan skall leva. Bönen på det naturliga planet har haft sin tid. Vi måste vidare genom att lämna de fromma känslorna, bilderna, tankarna och orden för att verkligen upptäcka Gud. Med det menar jag inte att man inte får be muntliga böner eller läsa tidegården. Men det gäller att upptäcka att djupast sett är det Guds kärlek till mig, hans tilltro till mig och hans hopp på mig som förbinder mig med Gud. Då kan jag bara besvara Guds tilltal genom att försöka lära mig att tro, älska och hoppas på honom. Så småningom upptäcker jag att det fungerar och bär mig. Det är då jag ser det lilla ljuset i den mörka tunneln och förstår att Gud vill komma mig ännu närmare och ge mig ännu mycket mer.

Då måste jag lämna mycket bakom mig. Här är mystikerna obönhörliga. När vi går upp för berget, får vi inte plocka blommorna på vägen. Vi får inte stanna eller fastna i allt det vackra och fina här på jorden utan ha vårt hjärta enbart hos Gud. Det är en avvägning hur mycket jag kan njuta av det jordiska utan att det hindrar mig, binder mig. Det är olika för olika människor. Det är bra att tänka efter vilken blomma jag helst plockar. Var är det jag lättast fastnar? Är det vid bridgebordet eller shoppingen? Bara vi själva kan svara på det. Ibland kan det dröja innan vi riktigt upptäcker var vi fastnar. Att då lämna det och gå vidare är mycket viktigt. Kärleken till Gud tål ingen konkurrens. Ibland kan det vara småsaker som binder oss.

Vi har talat om de små gråsparvarna i kyrkan. Det finns också andra fåglar i Andens sfär. Johannes av Korset talar om den bundna fågeln. Han säger att det inte spelar så stor roll vad som binder fågeln. Det kan vara en tjock kedja. Det kan vara en sytråd. Men om fågeln är bunden kan den inte flyga. Med kedjan menar Johannes av Korset de svåra synderna, dödssynderna, som binder och fjättrar oss. Men också en sytråd kan fjättra oss vid något. Vi har nästan alla en eller några sytrådar som binder oss. Det kan vara något till synes oskyldigt, men något som fyller hjärtat mer än det borde, som hindrar oss att komma Gud närmare. Plötsligt slår det ner som en blixt vad det är för en sytråd som binder oss. Då tar vi upp en sax och klipper av den. Wilfrid Stinissen brukar säga att man alltid skall ha en sax i fickan för att klippa av tråden. Ibland upptäcker man vad det är som binder under en reträtt, när man är i en annan miljö. Hemma är vi så vana att vi inte tänker på vårt silver vi fått som arvegods. Men när vi kommer bort och inte ser något silver märker vi att det går bra att leva utan silvret. Vi kan då undra om vi måste ge bort allt silver vi har. Nej, vi kanske inte är bundna vid det. Men vi kanske är bundna vid något annat. När jag var i Belgien var det en gång en stor kamp om en bestämd plats i kyrkan man ville sitta på. Vi kan vara bundna också i vårt andliga liv. Men Anden vill göra oss fria. De teologala dygderna gör oss steg för steg fria från vår bundenhet vid så mycket vi annars inte förstod att vi var bundna vid. I första hand gör oss Anden fria för Gud så att vi skall kunna komma honom närmare, så att ingenting skall kunna stå i vägen, så att han kan använda oss för sitt rike.

Det är inte bara för vår egen skull vi har fått ett andligt liv utan för att vi skall bli fruktbarande träd i Guds trädgård och sprida Kristi väldoft, så att de goda gåvor vi har fått på vår vandring skall dofta och sprida sin vällukt. Johannes av Korset använder bilden av sunnavinden. Vi

gläds över naturens dofter, som också de kan evangeliseras. Så är det också med människan. Hon bär med sig så många gåvor, både på det naturliga och på det övernaturliga planet, men ibland kommer de inte riktigt till uttryck. Det är som om vissa människor är "djupfrysta". Anden vill att vi med våra gåvor skall kunna glädja både Gud och varandra, så att vi tillsammans kan ge världen ett vittnesbörd om Guds skönhet, godhet och sanning.

Genom de teologala dygderna vill Anden locka fram det bästa i oss, det finaste, först och främst i den direkta gudsrelationen. Men vi upptäcker då att de egentligen berör allting. Allting talar eller sjunger på ett eller annat sätt om Gud. Allt skapat skall vara en lovsång till Skaparens ära. Men vissa toner är liksom djupfrysta och har inte riktigt väckts till liv. När den teologala dynamiken börjar arbeta dyker det upp oväntade gåvor och vida vidder, en ny skönhet. Då får hela det andliga livet en annan klang. Men det betyder inte att det alltid är behagligt.

Ju närmare vi kommer Gud, desto närmare kommer vi också korset. Både sorgen och glädjen blir mer intensiva. Vi sörjer ännu mer över världens bortvändhet från Gud, men vi gör det på ett fruktbart sätt. Vi identifierar oss med Jungfru Maria vid korsets fot där hon står och liksom bär sin Son. Även våra små lidanden kan få en djup betydelse. Vi ser att det är vårt sätt att bära Kristi kors, att hjälpa honom att bära världen och frälsa världen. Det är han som gör allt, men det får ett eko i oss. Det talar om Gud. Det pekar vidare på Gud. Världen blir genomskinlig. Allt kan tala om honom. Vi kan då också få en förmåga att hjälpa andra människor att se detta. Vi blir inte inlåsta i vår egen själviskhet. Det betyder att vi lider i och med andra. Ordet medlidande har på svenska fått en lite nedlåtande betydelse. Men vi skulle kunna tala om ett i-lidande, om empati. När det teologala livet börjar fungera, förflyttas vi inte bara närmare Gud utan också närmare vår nästa. Vi får en förmåga till både med-glädje och med-lidande, till både i-lidande och i-glädje.

Då börjar det som man i teologin talar om, att tillhöra en mystisk kropp, de heligas samfund, att fungera. Vi känner oss mer som grenar och lemmar än som åtskilda individer. Vi får bära varandras bördor. Daniel Westling använde de orden i sitt tal vid det kungliga bröllopet. Ibland kan ett bibelord genom Andens impulsivitet plötsligt få en ny klang. Vi kan tusen gånger ha hört ett ord i Bibeln och tagit emot det som ett tomt ord. Så plötsligt kan det drabba oss som en brinnande pil i hjärtat. Det teologala livet gör att hela livet förändras. Det betyder inte att det alltid blir hurtfriskt och glatt, men att det intensifieras, både som en ständig gudsförening och som ett djupt lidande över världens och vår egen gudsfrånvändhet. Tidigare klagade vi över andras synder. Nu framstår plötsligt de egna synderna i full skala, medan de andras förminskas. Vi vänder på förstoringsglasets. Det ser vi mycket tydligt hos Teresa av Avila, som ständigt brister ut i lovsång över alla helgonlika människor som omger henne, medan hon ser sig själv som världens största synderska. Vi kan tycka det vara lite överdrivet. Men det är ett tecken på att det teologala livet har börjat verka, när man blir överseende med andras brister men lider av sina egna. Kristus håller på att frälsa mig. Då betyder det att han måste uppenbara för mig vad det är som måste brännas bort med Andens brännjärn. Svagheten och synden kommer då närmare inpå oss. På det sättet får man tillsammans med Kristus bära världens bortvändhet från Gud.

Sammanfattningsvis kan vi säga att Andens liv i oss, Anden som Livgivaren, hjälper oss att använda oss av tro, hopp och kärlek. När jag tycker att ingenting fungerar är det viktigt att komma ihåg att det då är den Helige Ande som driver mig ut i öknen på samma sätt som han gjorde med Jesus själv, för att jag skall befrias från olika former av slaveri och bindningar. Det som händer sker av idel godhet, även om jag inte tror det då utan undrar: "Hur kan Gud

vara så grym? Varför tar han ifrån mig den goda bröstmjölken och de fina känslorna? Hur kan han behandla mig så, när jag varit så from?" Så frågar jag tills jag upptäcker att jag förtjänar detta och mycket mer. Jag kysser nu den hand som korsfäster mig. Vi kommer alltid till ett "surrender", en överlåtelse, om vi vill gå vidare. Möjligheten finns ju också att återvända till Egyptens köttgrytor och rödlöken. Men vi skall in i det förlovade landet. Där finns ingen rödlök utan bara torrt ökenlandskap. Men också öknen skall blomstra en gång, även om det kan ta tid. Gud vill pröva oss så att vi står ut med torkan. Det finns helgon som Thérèse av Lisieux som under större delen av sitt liv har fått erfara den andliga vägen som en ökenfärd med tomhet och torka. Vi har ingen rätt att säga, att nu går vi in i reningen, men den måste vara slut om en vecka. Vi får lita på Andens ledning och sakta susning." Anden ger liv" (2 Kor 3:6).

Vi ber till sist om nåden att härda ut.

Herre Jesus Kristus, hjälp oss att i tro, hopp och kärlek följa dig efter och lita på att Anden, Livgivaren, ger oss den kraft vi behöver för att gå med dig. Kosta vad det kosta vill. Hända vad som hända vill. I Faderns och Sonens och den Helige Andes namn. Amen,